

СТЕНОГРАМА

комітетських слухань на тему: «Перспективи розвитку, проблематика формування та функціонування інституту присяжних в Україні» Комітету з питань правоохоронної діяльності спільно з Комітетом з питань правової політики

12 лютого 2020 року

Ведуть засідання голова Комітету з питань правоохоронної діяльності МОНАСТИРСЬКИЙ Д.А. та голова Комітету з правової політики КОСТІН А.Є.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні колеги! Будемо розпочинати. Будь ласка, запрошуюю зайняти місця. Я думаю, що до нас протягом ближчих 10-15 хвилин доєднаються ще ті колеги, які підходять.

В першу чергу про формат сьогоднішніх комітетських слухань. Мені надзвичайно приємно, що сьогоднішні комітетські слухання ми проводимо спільно двома комітетами, двома провідними комітетами парламенту: Комітету з питань правової політики і Комітету з питань правоохоронної діяльності. Я без перебільшення скажу, що саме на ці комітети найбільша кількість навантаження законодавчої роботи, законопроектів і по кількості і по вазі державній. Да? Це і в першу чергу інституційні зміни, серйозні зміни, які стосуються всієї держави і кожного громадянина.

Я хочу висловити подяку всім, хто зголосився взяти участь в сьогоднішньому заході: експертам, фахівцям і науковцям, які підтримують наші комітети спільно не тільки лише щодо інституту і функціонування інституту присяжних в Україні, але і загалом діяльності проектів наших комітетів. Дякую вам щиро. Ваша підтримка надзвичайно важлива як експертна, так і громадська адвокація. Тому що ми розуміємо, що серед

багатьох ідей, ініціатив, проектів, які зараз відбуваються, пріоритет віддається саме тим, які найбільше отримують підтримку громадськості.

Власне, сьогодні мета наша в спільних комітетських слуханнях полягає в тому, щоб ми обговорили інститут присяжних в Україні і проблеми, які існують сучасні. Насправді ми розуміємо, що до цієї теми постійно, я би так сказав, регулярно поверталися і урядовці, і парламентарі, і представники судової гілки влади, і науковці безперечно. І я думаю, що зараз у нас є унікальне "вікно можливостей" для того, щоб перейти від обговорень до конкретно зміни моделі інституту присяжних в Україні. І тому сьогодні ми з вами всі розуміємо, що наші комітетські слухання мають абсолютно прикладне значення.

Є конкретні законопроекти уряду, є законодавчі ініціативи народних депутатів. Давайте сьогодні їх обговоримо в модельному розумінні, тому що, звичайно, все неможливо обговорити в межах регламенту, який ми з вами визначимо. Але надзвичайно важливо почути одне одного, почути застереження, які є.

І я бачу тут дві мети і результат наших комітетських слухань. Перше, це укладення і формування спільних рекомендацій комітетських слухань, які будуть затверджені на засіданні обох комітетів, і це ваші пропозиції до другого читання до розгляду цих законопроектів, які, власне, сьогодні внесені парламентом. Безперечно, першу там увагу ми будемо звертати на концепцію запропоновану урядовим законопроектом. Але, тим не менш, я пропоную висловитись і по іншим напрямкам.

Щодо моделі роботи. Вам всім також відомий порядок денний, перелік виступаючих і регламент. Ми спеціально не множили безліч матеріалів, висновків, листів, які надійшли в відгуках до законопроектів, в тому числі від шановних експертів, які присутні тут. Вони всі доступні в матеріалах за QR-кодом, які вам роздані, ви можете відскакувати, і за цим QR-кодом розташовані абсолютно всі матеріали, які стосуються цих законопроектів. Я думаю, це цінний набір матеріалів, які ви можете використовувати і дивитися

в майбутній науково-експертній і державній діяльності, для нас він також дуже важливий і тому ми поширили його в одному електронному сховищі.

Регламентом передбачено для основних доповідачів 5 хвилин тривалість виступу, інші виступаючі до 5 хвилин. Давайте домовимося, що для виступи в режимі обговорення до трьох хвилин, для запитання і формування позиції хвилина. І для відповіді на запитання до двох хвилин, тому що у нас сьогодні дуже інтенсивний графік. І я думаю, що ми маємо впоратись до кінця робочого дня, тобто до 18-ї години – це так досить напружений і тривалий графік.

Я переконаний і в той же час сподіваюсь, що наші комітети стануть тими майданчиками, де ми зможемо напрацювати ефективний механізм інституту присяжних в Україні, і вже невдовзі, протягом цієї сесії, парламент, я сподіваюсь, в першому читанні перейде до розгляду цих законопроектів по суті.

Бажаю всім успіхів! І запрошую також до вступного слова та виступу мого колегу шановного і голову Комітету з питань правової політики Андрія Костіна, прошу.

КОСТІН А.Є. Дякую, пане Денисе.

Дійсно, це перший такий спільний захід наших двох комітетів, тому що зрозуміло, що питання, якими займаються обидва комітети, вони дуже в багатьох таких випадках є взаємопов'язаними і неможливо, наприклад, якщо це стосується системи правосуддя в широкому вигляді, то неможливо деякі питання обговорювати та приймати на базі тільки одного комітету. Тому ми дуже вдячні за те, що це було навіть дуже просто погодити, і я пам'ятаю, цю бесіду, вона тривала десь біля хвилини, коли ми погодились провести ці комітетські слухання. І це дійсно дає надію на те, що ми спільно зможемо вирішити концептуальне питання.

Моє глибоке переконання, концептуальне питання полягає в тому: чи потрібна нам модель класичного суду присяжних? Моє глибоке переконання,

що так. Я розумію і впевнений в тому, що пряма участь громадян у прийнятті рішень про винуватість або невинуватість особи, вона підвищує не тільки довіру суспільства до системи правосуддя, вона підвищує також відповідальність кожного громадянина за те, що відбувається в системі правосуддя.

Ми чекали цього законопроекту від уряду, наразі маємо урядовий та альтернативний. Чому саме урядовий? Це є дуже важливо. Тому що, якщо ми в попередньому вели дискусію щодо необхідності або можливості функціонування класичного суду присяжних в Україні, то одразу виникало питання, одразу виникала критика щодо того, що "цей суд є занадто дорогий, що ми не можемо собі дозволити". Але уряд, урядовий законопроект, з урахуванням того, як відбувається погодження цих законопроектів на рівні уряду, він це означає, що у нас є погодження Міністерства фінансів. Тобто є погодження уряду на те, щоб відзняти відповідне фінансування для того, щоб цей інститут класичного суду присяжних все ж таки був запроваджений і функціонував ефективно.

Да. Ми тільки на початку цього шляху. Ми розуміємо, що є певні ризики, і ми дуже вдячні зараз за те, що не тільки наші колеги народні депутати, не тільки представники професійної спільноти: судді, адвокати, представники обвинувачення, прокуратури, не тільки представники наукової спільноти, але і представники громадянського суспільства долучилися до цієї роботи. Тому що завдання полягає в цьому діалозі послухати різні пропозиції, послухати різні думки для того, щоб все ж таки віднайти найбільш ефективне рішення.

Ми також розуміємо, що законопроект, який запропонований урядом, він передбачає рік на впровадження, якщо законопроект буде прийнято. І це дає надію на те, що якщо ми зараз з вами обговоримо і знайдемо якісь питання, які потребують врегулювання як на законодавчому рівні, так і на рівні підзаконних актів, то у нас буде рік для того, щоб все це владнати для того, щоб інститут присяжних функціонував ефективно.

Я вже говорив про це на першій прес-конференції, яку ми проводили спільно з Міністерством юстиції, є дуже цікавий факт. У нас в Україні існують державні будівельні норми, які стосуються приміщень судів. Вони прийняті в 2010 році. І ці норми є дуже сучасними, навіть якщо порівнювати їх з такими ж нормами в інших країнах. І саме в цих нормах, ще до прийняття Кримінального процесуального кодексу 2012 року, саме в цих нормах були передбачені в приміщеннях судів спеціальне обладнання для класичного суду присяжних. Це дуже цікаво.

Зрозуміло, що міністерство, яке розробляло ці норми, воно відповідно мало консультації із іншими органами, які відповідають в тому числі і за функціонування правосуддя. Але це дуже цікаво. Це такий, знаєте, маленький приклад того, що, мабуть, коли наші з вами колеги приймали Конституцію, яка передбачала існування суду присяжних, мабуть дійсно мова ішла про саме класичний суд присяжних.

Я також, колеги, хотів би зупинитися на дуже важливих речах, які стосуються захисту присяжних від тиску. Тобто ми з вами повинні забезпечити такі механізми (і тут я дуже сподіваюся на експертну думку як наших колег з України, так і наших міжнародних експертів) захисту присяжних від незаконного впливу, який може бути впливом. Ну, суто кримінальним, тобто погрози, да? Від впливу корупційного, ми з вами знаємо, що час від часу це трапляється, це може статися особливо з резонансних справ. І що є таким сучасним викликом: від впливу медійного, тому що присяжний повинен приймати рішення не під впливом Телеграм-каналів або інтернет-сайтів, або якоїсь там експертної, або в лапках "експертної думки". І це є питання, які нам теж потрібно буде вирішувати.

Дякую всім за те, що ви знайшли час прийняти участь. І я сподіваюсь на те, що результатом цих спільних комітетських слухань будуть такі рекомендації, які дадуть нам можливість прийняти найбільш ефективний і найбільш реалістичний законопроект.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я запрошую до слова заступника Міністра юстиції Україна Олександра Анатолійовича Банчука. Будь ласка, 5 хвилин.

БАНЧУК О.А. Доброго дня всі. Олександр Банчук, Міністерство юстиції.

Мені справді дуже приємно бути присутнім і в межах 5 хвилин спробувати розповісти про ініціативу. Ця, справді, ініціатива і відповідні положення не з'явилися на пустому місці, напрацювання ще бралися, точно я що пам'ятаю, це при напрацюванні проекту КПК, які були до 2010 року обговорені, обдумані. І колеги, ось я бачу, з Міністерства юстиції, зараз вже є у нас Директорат правосуддя і кримінальної юстиції, які також долучилися до доопрацювання. І цей документ пройшов, як зазначив Андрій Євгенович, "горнило" урядового погодження, і зараз на ваш, скажімо, на розсуд парламентарів якраз винесений цей текст законопроектів.

І основна ідея якраз і полягає в тому, щоби реалізувати положення Конституції 96-го року щодо суду присяжних. Тому що наразі нинішня модель, тобто можна сказати, що положення Конституції щодо суду присяжних досі є мертвими, вони не реалізовані. Тобто це основне положення полягає в тому, що в ці положення потрібно вдихнути життя. І тому що ми розуміємо, що ми не можемо, наприклад, "суд" іменувати орган, який не має ознак суду, ми не можемо "парламент" іменувати орган, який не має цих ознак. І очевидно, що конституціодавці закладали своє повноваження, своє розуміння, коли записували положення в Конституцію про суд присяжних, і ми відповідно повинні відобразити це в відповідному законі, в Законі про судоустрій і статус суддів і в Кримінальному процесуальному кодексі.

Звичайно, будь-які доопрацювання надалі і удосконалення відповідних положень для того, щоб ефективно функціонував суд присяжних, є можливим і потрібним. Але очевидні основні речі, які особисто я там якщо

можу сказати, бо представляю наразі законодавчу ініціативу Кабінету Міністрів України, полягають в тому, що класичний суд присяжних означає в тому, що має бути окрема колегія з присяжних – простих громадян, які вирішують питання факту і без участі професійних суддів, і є окремо судді, суддя, який вирішує питання на підставі їхнього вже вердикту, питання невинуватості – винуватості, наявності чи відсутності факту вчинення кримінального правопорушення – злочину в нашому випадку. Це один елемент, який, скажімо, визначальний в нашому законопроекті.

Друге, це те, що відповідний суд присяжних не повинен обмежуватися лише справами про довічне позбавлення волі, тому що ефект його для громадян буде нікчемним можна навіть сказати, якщо ми обмежимося тільки цією категорією справ, і ми пропонуємо розширити на інші категорії проваджень. Знову ж тут, можливо, досвід інших в тому числі пострадянських країн показує, що ми наразі передбачаємо для особливо тяжких злочинів, які передбачають позбавлення волі від 10 і більше років позбавлення волі.

І інша модель, скажімо, принципова – це те, що все-таки надати Державній судовій адміністрації повноваження щодо формування списків або участі у формуванні списків присяжних. Тобто це забрати повноваження від органів місцевого самоврядування, тому що вони від наших місцевих рад – це за радянських часів залишилася функція і фактично вона зародилась в той момент, коли радянська доктрина не передбачала розподілу влади там на державну владу, на владу органів місцевого самоврядування. І ми це повинні також реалізувати. І ми не повинні дублювати або продовжувати цю радянську традицію.

Тому очевидно оці основні принципи, які ми заклали в цей законопроект. І я розумію, що, і ми розуміємо, можна сказати, да, що можемо, і я особисто можу назвати десятки причин і проблем, які у нас є, які не дозволяють нам з тих чи інших не реалізувати цю ідею. Але і очевидно, що є одна підстава: чому ми маємо це зробити? Це вимога Конституції, ми

повинні дати народу України можливість долучитися до здійснення правосуддя.

Поки що дякую за увагу. Я сподіваюся, що я вклався в 5 хвилин.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую в тому числі і за дотримання регламенту, це також важливо для нашої роботи.

Сергію Володимировичу Власенко, запрошую вас до слова. І, власне, у вас є законопроект, з яким ви вже не вперше звертаєтесь до парламенту, і тому я прошу вас підтримати ідею також вашу. Прошу.

ВЛАСЕНКО С.В. Дякую, пане Денисе. А можна я зекономлені Банчуком хвилини собі забрати?

Насправді, дійсно, не в перший раз я в цій дискусії, мій законопроект про класичний суд присяжних перебував ще в парламенті попереднього скликання. Декілька місяців назад я мав відповідну дискусію на Комітеті з питань правоохоронної діяльності. І тому я зосереджуся на, можливо, на глобальних засадничих питаннях.

Насправді, виступаючи і захищаючи мій законопроект ще декілька місяців назад, який був відхилений односторонньою комітетом, я почув низку зауважень до цього законопроекту. Зокрема, якщо я не помиляюсь, пані Юлія Яцик говорила про те, що громадяни не готові, громадяни України не готові приймати участь в суді присяжних. Ну знаєте, така, на мій погляд, трошки дивна логіка: громадяни України готові обирати депутатів, але не готові приймати участь в суді присяжних. Така цікава логіка.

І другий аргумент, який я почув, і, до речі, він сьогодні звучав від голови нашого комітету пана Андрія Костіна, що це трошки дорого для України. Але я завжди задаю контрзапитання: скажіть, будь ласка, скільки коштує віра в правосуддя? Тому що, на моє глибоке переконання, в запровадження інституту присяжних одним із ключових завдань запровадження суду присяжних є відновлення віри в правосуддя.

Так, я розумію, що будуть проблеми, про які вже говорилося. Ми всі і читали і дивилися відомий фільм Райана Джулі як впливають на присяжних за допомогою новітніх технологій і як це все відбувається. Звичайно це буде, звичайно до цього треба готуватися, звичайно цьому треба ставити певні застереження. Але я ще раз підкреслюю, мені здається, що ключове завдання, а саме повернення віри у правосуддя, воно значно більше коштує, ніж ті витрати, які міг би понести державний бюджет.

Тому мені насправді байдуже за авторства кого законопроект буде прийнято: чи це буде законопроект, який Кабінет Міністрів трошки переписав з мого попереднього, чи буде мій законопроект – не грає жодної ролі, абсолютно, повірте. Але я вважаю, що такий інструмент як класичний суд присяжних, про що говорив пан Банчук, коли присяжні без суддів вирішують питання про винуватість або невинуватість, зобов'язаний існувати в Україні і він зобов'язаний бути забезпечений державою, і він зобов'язаний бути зреалізований і покликаний на, я в чергове скажу, на повернення довіри до судової системи.

Єдине чого, як мені здається, трошечки не вистачає в законопроекті, буду менше говорити про свій і більше про законопроект Кабінету Міністрів, бо розумію, що у нього є більше шансів бути схваленим. Після того як більшість фракції більшості, пробачте за певну тавтологію, переконують в тому, що цей концепт все-таки є краще ніж те, що ми маємо зараз. Бо на моє глибоке переконання, колеги зі мною посперечаються, я про це знаю, але те, що ми маємо зараз, ми не маємо зараз ніяких присяжних – це те, що в Радянському Союзі називалось "народні засідателі". Ми їх можемо назвати як завгодно, хоч там ким, але їх завжди називали на такому суддівському сленгу "присяжні". Тому вони це не присяжні, а це пристяжні.

Так от чого немає в законопроекті Кабміну? Нема процедури відбору, що є важливим, її взагалі немає. І я вважаю, що процедура відбору, вона якщо первинна, вона повинна іти абсолютно так, як вона відбувається всюди, базуючись на списках виборців відповідного округу, на який

розповсюджується юрисдикція суду. Це повинно відбуватися абсолютно довільно і потім уже після того, як обрали довільно якусь кількість людей, із них обирають уже присяжних. Але це абсолютно дискутабельні речі. Ми можемо обговорювати наслідки вердикту або, припустимо, в кабмінівському законопроекті пропонується, що головуючий там надає можливість виступати і так далі. Є багато питань такого не зовсім концептуального, а скоріше технічного характеру.

Але я думаю, що ми зараз тут на цих слуханнях повинні присвятити обмін думками лише з одного питання: чи ми за класичний суд присяжних? А далі ми вже знайдемо механізми. Чи ми проти класичного суду присяжних і залишення системи в такому вигляді, як вона є, коли певна кількість людей разом із меншою кількістю суддів приймає якесь узагальнене рішення і чомусь це згідно з нашим законом називається "судом присяжних".

Я є палким прихильником системи суду присяжних і закликаю всіх підтримати саме цю концепцію і її відстоювати. Ще раз підкреслюю, щодо технічних питань я переконаний, що ми знайдемо всі необхідні рішення.

Дякую. І я теж вклався в регламент, навіть не крадучі хвилини Олександра Анатолійовича Банчука.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, це ідеально: 4 хвилини 63 секунди.

Перед тим, як я з задоволенням передам слово нашим виступаючим, я все ж таки хотів зазначити, що цей уряд є першим урядом в історії країни, який спромігся взяти на себе відповідальність за те, щоб знайти фінансування на існування класичного суду присяжних. І це дійсно є те, про що я говорив, про те, що ніяка критика стосовно того, що суд присяжних – це дороге задоволення – наразі не повинно сприйматися, тому що для нас довіра до правосуддя є найважливішим. Я думаю, що з цим будуть згодні всі народні депутати і, мабуть, всі ті, хто зібралися в цьому залі.

Я хочу передати слово Світлані Володимирівні Глуценко – раднику Голови Державної судової адміністрації України. Ми розуміємо, що на ДСА

буде покладена також велика відповідальність за реалізацію саме класичної моделі суду присяжних.

Дякую.

ГЛУЩЕНКО С.В. Дуже дякую. І доброго дня, шановні присутні.

Знаєте, все-таки візьму на себе відповідальність внести якусь каплю песимізму з приводу можливої імплементації цих законодавчих змін. Але безумовно Державна судова адміністрація підтримує будь-які ідеї, які пов'язані із розвитком суду присяжних, тому що цей інститут є ваговим здобутком у міжнародних судових системах і виконує ряд завдань: від відновлення довіри до суду, від розширення форми народовладдя, від підвищення ефективності судового провадження і досудового слідства, роботи публічного звинуваченні і захисту.

Перед цим, якщо доволі так практично і не досить заглиблюватися в аналіз урядового законопроекту, законопроектів, я назву лише декілька питань, які, на мій погляд, потребують доволі широкого і ґрунтового дослідження для того, щоб новореформований суд присяжних не був "мертвонародженим дитям".

Перше, це звичайно питання, яке стосується збільшення кількості присяжних, які будуть працювати в судах, а також, скажімо так, збільшення географії тих кримінальних проваджень, до розгляду яких будуть залучатися присяжні. Тобто ми на сьогодні розуміємо, що цей склад на сьогодні – це двоє професійних суддів і троє присяжних – і такий суд залучається лише щодо розгляду справ, які пов'язані із довічним позбавленням волі.

На сьогодні ми розуміємо, що цей склад буде збільшено, тобто один професійний суддя і сім присяжних основних, плюс два запасних. І розгляд справ буде поширюватися не лише на довічне позбавлення волі, а також і на ті кримінальні правопорушення, кримінальні злочини, відповідальність за яких передбачає в тому числі 10 і більше років позбавлення волі. Тобто ми

розуміємо, що кількість випадків залучення присяжних до судів загальної юрисдикції, тобто місцевих загальних судів зростає в разі.

Якщо на сьогодні за статистикою ми маємо 50, плюс-мінус, випадків розгляду таких кримінальних справ там, де довічне позбавлення волі, то ми взяли банальну статистику за 19-й рік – це ті злочини, особливо тяжкі злочини, там, де є відповідальність 10 плюс позбавлення волі або довічне позбавлення волі. Тобто таких випадків 12 тисяч. Тобто фактично іде збільшення в 220 разів. І це ми можемо розуміти, це ми взяли дані за 19-й рік, можемо офіційно надати. Тобто ми можемо побачити, що це буде суттєва навантаження на державний бюджет.

Ми розуміємо, що зі збільшенням кількості таких випадків буде також суттєва навантаження на бюджет з приводу оплати праці присяжних. На сьогодні присяжні отримують винагороду за свою роботу і ця винагорода прив'язується виключно до посадового окладу судді місцевого суду і з врахуванням фактичного відпрацьованого часу. Є обрахунки, які визначають приблизно орієнтовну вартість роботи присяжних, скажімо так, за одну годину, 18-й рік – це 250 гривень, 19-й рік – це 330-355 гривень. Динаміка видатків, які ідуть з державного бюджету на оплату і винагороди присяжних, вона зростає кожного разу вдвічі. І фактично за 19-й рік, за неповний 19-й рік, ми порахували до вересня 19-го року – вже було витрачено понад 13 мільйонів гривень саме за роботу присяжних.

Знову-таки ми орієнтовно порахували, скільки буде коштувати суд присяжних для нашої держави в такому форматі, який на сьогодні пропонується.

Що?

_____. *(Не чути)*

ГЛУЩЕНКО С.В. Але ми розуміємо, що присяжні, звичайно, мають право на винагороду своєї діяльності врешті. Тому ця цифра коливається плюс-мінус 5 мільярдів.

Але я хочу все-таки звернути увагу, що на сьогодні задоволення потреб фінансового забезпечення судів лише на рівні 60%. У нас дефіцит в тому числі і на оплату праці суддів і працівників суду це 10 мільярдів гривень. Тобто фактично на оплату праці це складає 6 мільярдів гривень – це разом з нарахуваннями.

Тому, звичайно, можна і треба думати про розвиток, але все-таки, коли є певні бюджетні процедури, є Закон про державний бюджет, який вимагає, що якщо відбуваються зміни в бюджетуванні, то необхідно подавати певні розрахунки із показниками, необхідно подавати відповідні пропозиції, які стосуються збільшення або зменшення, або знаходження додаткових джерел фінансування для того, щоб таку реформу впровадити.

Далі, хочу звернути увагу ще на такий момент, це з приводу – теж важливий аспект, який на сьогодні відсутній і в основних законопроектах і в альтернативних – це з приводу відсутності відповідальності присяжних за неявку в судове засідання без поважних причини. Ми розуміємо, що якщо ми будемо збільшувати кількість випадків, в яких будуть брати участь присяжні, а також фактично збільшувати кількість присяжних, то, звичайно, буде проблема із забезпеченням явки. Це проблема, яка ляже так само на плечі працівників апарату і буде пов'язана, в тому числі, із залучення додаткових бюджетних витрат для того, щоб направляти по декілька разів такі повістки. І звичайно буде впливати і на строки розгляду кримінальних проваджень, а це питання звичайно не є в тому контексті, що ми хочемо його не вирішити.

Далі, тут згадувалися, дійсно, питання з приводу будівельних норм. Є такі норми, затверджені в 10-му році. З поміж інших звичайно передбачені спеціальні приміщення для присяжних, де мають вони і відпочивати і обговорювати справи. І суди в ідеалі мають мати, кожен суд, таке приміщення, де передбачена участь присяжних. Але знову-таки на сьогодні,

давайте дивитися реально на речі, на сьогодні у більше половини областей суди місцеві взагалі не мають спеціально облаштованих приміщень. Не тому, що вони не хочуть, а тому що приміщення судів є надто маленькими для того, щоб там робити ці спеціальні приміщення.

І це питання є досить важливим і в безпековій частині роботи присяжних, і навіть і в популяризації цієї інституції. Тому що, якщо ми на сьогодні збільшимо кількість присяжних, ми збільшимо кількість випадків, коли будуть присяжні залучатися до розгляду справ, то ми розуміємо, що якщо з питання фінансування і просто перебування присяжних в суді ми не вирішимо, то звичайно громадяни будуть незадоволені такою роботою в судах і популярність такої участі громадян у здійсненні правосуддя буде зникати з кожним днем.

Далі так само ще один момент, який теж сьогодні озвучувався, і на наш погляд він є доволі важливим – це якраз зміна алгоритму формування і затвердження списку присяжних. На сьогодні вже старий – не старий, радянський – не радянський, але цей механізм працює, місцевими радами затверджуються списки, проводиться відповідна робота в місцевих громадах із відповідним населенням.

На сьогодні пропонується це питання покласти на територіальне управління Державної судової адміністрації шляхом отримання відповідної інформації з Державного реєстру виборців. Разом з цим треба враховувати, що, по-перше, цей Державний реєстр не містить всі ті відомості, які необхідні для того, щоб надати відповідь на запитання: чи кандидат відповідає вимогам до присяжного – це є в Законі про судовий збір. Не передбачено механізм направлення таких запитів, а це і дієздатність, і судимість, і строки, і стаж роботи, і місця роботи. Тому що є винятки, коли особа не може бути присяжним, це і віковий ценз в тому числі. Тому це ряд, ряд таких перевіряючих дій і реєстр таких відомостей не містить. Тому на сьогодні ми не почули обґрунтованих підстав, крім того, що це радянська модель, для того щоб це змінювати таке.

Ми звичайно будемо наполягати і просити, щоб залишити попередню систему. Тому це є дуже важливо, щоб просто знову-таки не заблокувати роботу територіальних управлінь і знову-таки не знижувати бажання громадян брати участь, і щоб дійсно це було волевиявлення і згода.

Тому що ми розуміємо, до прикладу взяти просто прості і банальні речі. На сьогодні територіальні управління ДСА розміщуються в обласних центрах. Якщо до приклад взяти Одеську область, то відстань між адміністративним центром до суду вона є різною в місцевих судів: і 150 і 300 кілометрів. Для того, щоб, наприклад, отримати згоду від потенційного кандидата стати присяжним, приїхати в територіальне управління і написати письмову згоду – це так само буде проблемою, тому що навряд чи люди будуть їздити за 300 кілометрів, аби таку згоду надати. Тобто це логістичні питання.

Я розумію, що дуже важко в 5 хвилин вкластися, тому я намагаюся стисло.

Крім цього, знову-таки до Державного списку виборців можуть потрапити не всі люди. І територіальні управління можуть, бо не зрозуміло сьогодні з проекту закону: чи включаються всі одночасно громадяни, які проживають і відповідають вимогам? Чи хтось з них включається? Тобто питання волевиявлення воно теж залишається відкритим, а це важлива засада для народовладдя.

Отже, шановні колеги, я все ж таки вважаю, що цей порядок варто залишити. Можливо прибрати верхній віковий ценз для кандидатів у присяжні, тому що, наприклад, судді у відставці, я думаю, що це був би чудовий такий сегмент потенційних кандидатів для участі у відповідних судових засіданнях. Тобто це якраз ті судді, які досягли 65-и років.

Тому, якщо так коротко, я готова дискутувати з тих питань. Ми направили свою позицію до відповідних комітетів, але більш ширший. Я сподіваюся, що це буде враховано під час його доопрацювання.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам, пані Світлано.

Я думаю, що цілком очевидно, що запровадження нової моделі присяжних в Україні можливо лише за умови пришвидшення самого судового процесу загалом, тобто це має іти, я думаю, що спільною моделлю, спільною ідеєю.

Наступне слово я хочу надати Віктору Івановичу Шишкіну – судді Конституційного Суду України у відставці. Прошу вас, пане Вікторе.

ШИШКІН В.І. Дякую, Андрію Євгеновичу.

Шановні колеги, друзі, чи як до вас звертатись. Я не буду про основні положення того законопроекту, який в одній із робочих груп готував я, виступати буде Чебаненко Олександр Володимирович – експерт Українського інституту майбутнього. Я лише про деякі доктринальні положення хочу зосередити вашу увагу, особливо на нерозумінні інституту присяжних в нашому суспільстві.

І я дякую Андрію Євгеновичу, що він сказав, що ті депутати, які в 96-му році ухвалювали Конституцію, мабуть, скоріш за все, мали на увазі класичний варіант. То ви його назвали "класичним" я не знаю чому, але будемо так: "класичний варіант інституту присяжних".

Я подивився, хто в цьому залі, то я, мабуть, єдиний депутат із того скликання, який дійсно приймав і розробляв Конституцію, і саме цю норму і цей розділ писав я, беру на себе відповідальність. І саме тому я повністю погоджую, що ви мали на увазі. Саме це.

КОСТІН А.Є. Дякую дуже.

ШИШКІН В.І. Да. Але я хотів би зосередитися на наступному, про що говорив Власенко, про що говорив Банчук – заступник міністра. Є доктринальне нерозуміння, що таке інститут присяжних. От Світлана

Володимирівна говорила там "вот как хорошо все работает". Це інститут у нас "народных заседателей".

(Виступ російською мовою) От того, что вы меня обзовёте балериной, я не буду танцевать па-де-де из балета "Лебединое озеро". Элементарный институт народных заседателей обозвали "присяжными" в 15-16 году так званой "порошенковской реформой" и ходят, и говорят, что это институт присяжных.

Да институт присяжных – я называю три основных доктринальных, определяющих концепций, могут быть разные варианты, но три для всех модификаций есть одинаковые. Это то, про что говорил Власенко.

Це тоді, коли ті, кого називають присяжні, ухвалюють рішення без професійного судді, а не в складі разом з професійним суддею. І вони ухвалюють не вирок, а ухвалюють вердикт, на основі якого потім суддя дописує вирок. Це перше.

Друге, склад суду присяжних формується лише для проведення одного судового засідання, а не купи як сьогодні. Чим тоді вони відрізняються від тих народних засідателів, які були у мене 40 років тому, коли я був суддею?

(Виступ російською мовою) У меня было 150 народных заседателей и все со мной заседали по купе дел.

Одне – і розпускається після винесення вердикту суд складу присяжних. Формується новий склад.

І третє. Участь представника обвинувачення і представника захисту, тобто адвоката і прокурора, в доборі складу присяжних засідателів. В доборе. Причому суддя не грає там домінуючої ролі, він грає допоміжну, вони домінуючі. Тобто не він відбирає, а ті, чия доля вирішується – ось це основні.

Модифікації вже інші, як хочете – можуть бути різні: чисельність, форма добору. В Іспанії класична форма присяжних, коли так 7 присяжних, не 12 як в англосаксонській. Але вони працюють без професійного судді в нарадчій кімнаті.

І от саме за таким напрямком Олександр Анатолійович Банчук правильно говорить. Тоді він нам сказав, що у 2010 році ми з вами, Олександр Анатолійович, починали ще з 2006 року. Да. І перший законопроект або, будемо говорити, проект КПК був написаний в 2004, наприкінці 2005-2006-го, за тою ж самою схемою.

Тому всіх учасників я прошу не плутати сьогоднішню систему і не обзивати її судом присяжних, тому це суд народних засідателів за своєю суттю, а не те, як ви його там назвали. Все. Інші всі нюанси вже буде говорити Олександр Володимирович Чебаненко.

Дякую за надане слово.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже, особливо за підтвердження, да, ідеї, яку заклали ви в 96-му році.

І я би хоті тоді передати слово Чебаненко Олександровичу Володимировичу – експерту Українського інституту майбутнього.

ЧЕБАНЕНКО О.В. Добрий день! Дякую.

Я тоді, мабуть, зупинюсь на тих пунктах, які на нашу думку – на думку робочої групи, яка працювала під крилом Українського інституту майбутнього і розробляла свій законопроект, який на нашу думку має особливе значення, і на які тут або не звертали особливої уваги або щодо яких у нас є окрема думка.

Перш за все, дійсно, ми вважаємо, що це питання потрібно вирішувати і за основу треба брати саме так звану "англосаксонську систему". Тобто, коли працюють незалежні присяжні без втручання судді. А склад, тобто кількість присяжних, яку ми пропонуємо, 8. Не класична 12 там, тощо, а 8. Все-таки намагаємося знайти золоту середину, щоб все-таки це не так боляче було по бюджету.

Участь громадян в роботі суду в якості присяжного – це повинно бути не право, а обов'язок на нашу думку. Тобто за роботу буде відшкодування, а

за незаконну неявку, ухилення або перешкоджання в роботі присяжних, в тому числі коли роботодавець не відпускає особу, кандидата в присяжні, для того, щоб він взяв участь в роботі суду – за це повинна бути адміністративна відповідальність. А вже за кримінальні правопорушення щодо присяжного відповідно кримінальне.

Щодо формування та ведення реєстру кандидатів у присяжні. Ми вважаємо, що на даний момент така інформація є у Державному реєстрі платників податків. Тому ми пропонуємо взяти за основу саме цей реєстр.

Щодо переліку злочинів, які підпадають під юрисдикцію суду присяжних. Ми вважаємо, що, так, їх треба розширити: на ті, за які передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк 10 і більше років або довічне позбавлення волі. Але крім певних складів, наприклад: злочини щодо основ національної безпеки України, корупційні злочини, злочини проти встановленого порядку несення військової служби, злочини проти миру і безпеки людства та міжнародного правопорядку. Ми вважаємо, що ці види злочинів не повинні бути під юрисдикцією суду присяжних.

Далі. В нашому законопроекті ми пропонуємо повністю порядок відбору присяжних, заміни вибулого основного присяжного запасним, усунення присяжного, тощо – ми вважаємо, що ці питання повинні бути прописані саме в законі.

Право кожної із сторін кримінального провадження на заяву відводу без наведення мотивів двом присяжним – воно підтверджується також. Як я вже сказав, склад лави присяжних у нас, ми вводимо такий термін саме "лава присяжних" – це 8 присяжних. І щодо всіх інших моментів, в принципі, вони майже такі ж ідентичні тим, що пропонують шановні колеги, крім того, що за рішення ми пропонували, щоб голосували або всі присяжні одноголосні, або за винятком одного присяжного, тобто більшістю голосів.

Питання, на які повинні дати відповідь присяжні, ми їх пропонуємо розширити. Це питання: чи доведено, що мало місце кримінальне діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа? Чи доведено, що діяння вчинено

обвинуваченим? Чи доведено, що обвинувачений є винуватим у вчиненні інкримінованого йому діяння? Чи є обставини, які пом'якшують покарання винуватої особи? Чи є підстави для відшкодування завданої винуватою особою моральної шкоди потерпілому. Ми пропонуємо ці питання винести для рішення присяжними.

Що ж до того, яке рішення приймає суддя. Так, на основі вердикту присяжних він або постановляє виправдувальний вирок або обвинувальний вирок, якщо лава присяжних визнала обвинуваченого винуватим у вчиненні хоч би одного із інкримінованих діянь, передбачених законом.

І порядок оскарження обвинувального вироку присяжних там в апеляційному порядку досить-таки обмежений, тобто – це щодо процедури формування лави присяжних, порушення норм процесуального законодавства, суворості міри покарання. І все-таки ми пропонуємо, щоб вирок був також можливо оскаржити в касаційному порядку, тут вже з питань порушення норм кримінального процесуального закону або суворості міри покарання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Володимировичу. Да, дякую і...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Запрошую доповідача Ольгу Георгіївну Шило – головного наукового співробітника Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка Сташиса, завідувача кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Прошу вас до слова. 5 хвилин.

ШИЛО О.Г. Дякую. Доброго дня, шановні колеги!

Я хотіла б сказати буквально декілька положень загального характеру і зупинитися на окремих положеннях, які, на мою думку, заслуговують на

доопрацювання цього наданого нам законопроекту, оскільки ми дали документ, в якому викладені більшість наших пропозицій.

Що стосується положень загального характеру, то перш за все я хотіла б сказати, і тут я дякую дуже, Віктору Івановичу, вам за те, що з першоджерела ми почули, що ми все ж таки правильно розуміли, що в Конституції ідеться про суд присяжних, який зараз тільки ми обговорюємо.

Я, безумовно, підтримую цю ідею і вважаю, що оскільки в Конституції ще в 96-му році було так прописано, то немає взагалі у нас варіантів і ми маємо запровадити саме такий класичний суд присяжних.

Що стосується розширення категорій кримінальних проваджень, то у мене тут є великі сумніви. І я підтримую своїх колег, які говорили про те, що можливо в перехідних положеннях, можливо на певний час, але все ж таки я є прихильником більш такого компромісного і раціонального підходу, і впровадження все ж таки такого суду присяжних щодо тих кримінальних проваджень, які зараз передбачено в тому варіанті, як зараз названо в КПК "суд присяжних".

Я подивилася статистичні дані, сьогодні, дякую вам, почула їх, але подивилася їх і сама. З 2013 року по 2018 рік, за 19-й рік я не знайшла, всього 280 кримінальних проваджень в Україні були розглянуті судом присяжних. Але цікаві цифри, на мою думку, щодо тривалості судових засідань. От більшість із цих процесів, приблизно 50% слухалося два з половиною – три з половиною місяці і приблизно 50% три з половиною – сім місяців. Якщо виходити з цих даних, то, на мою думку, впровадження суду присяжних зразу щодо всіх категорій: і понад 10 років, і довічне позбавлення волі – це може буде надзвичайно велике навантаження на судову систему, а на державу тим більше.

Тому от, як на мою думку, то в перехідних положеннях, можливо, можна було б передбачити певний строк, коли це як пілотний проект лише щодо кримінальних проваджень "довічне позбавлення волі", а потім вже розширення цієї категорії.

І ще я хотіла б звернути увагу, сьогодні абсолютно правильно, і я підтримую це, починалося наше обговорення з того, що "що дає суд присяжних?". Суд присяжних дає пряму участь, безпосередню участь народу в здійсненні правосуддя. Але він дає ще одну надзвичайно важливу, має надзвичайно важливе значення в плані розширення змагальності і підвищення колосальне, на мою думку, підвищення якості досудового розслідування, відповідальності публічного обвинувача і сторони захисту, я маю на увазі професійний захист. І тому, безумовно, цей законопроект заслуговує на підтримку.

Що стосується окремих зауважень щодо окремих його положень, їх надзвичайно багато, оскільки його треба, безумовно, доопрацьовувати. І я б, якщо виділити такі найбільші для мене і суттєві, то сьогодні я почула, що стосується відбору – абсолютно правильно було сказано, що стосується відповідальності присяжних – підтримую також.

Хотіла б звернути увагу розробників на те, що ані чинний КПК, ані цей законопроект не передбачає ніяких нюансів процедури в підготовчому провадженні. Що ми маємо на сьогодні, яку ситуацію? Якщо таке кримінальне провадження, підготовче провадження здійснюється трьома суддями, особа обирає суд присяжних. І виникає питання: як цього третього суддю усунути із складу суддів? Це питання зараз вирішено в положенні про суддівство. Таке ж саме питання, але навпаки, виникає і щодо цього законопроекту. Як на мій погляд, це питання заслуговує врегулювання лише в законі, а не в підзаконному нормативному акті. Оскільки це питання, яке стосується формування складу суду і воно має бути врегульовано КПК.

Крім того я би запропонувала передбачити неможливість відмови обвинуваченого від суду присяжних після призначення розгляду судом присяжних. Тому що, якщо не буде такого правила, то тут можливі зловживання в цьому плані.

Зверніть увагу, як тут визначено вердикт в цьому законопроекті. "Вердиктом є проголошення головою". Ну, вердикт – це рішення і тому тут також треба працювати щодо редакції цього пункту.

Ще, як на мене, право на суд присяжних взагалі має бути передбачено у пам'ятці, яка видається підозрюваному, обвинуваченому і так само має роз'яснюватися право на суд присяжних і підозрюваному і обвинуваченому.

І, до речі, ще таке питання, можливо воно дуже просте, але все ж таки воно так само врегульовано в КПК зараз і проекті "прокурор роз'яснює обвинуваченому". Якщо дотримуватися все ж таки того, що у нас написано в КПК, то він роз'яснює підозрюваному, а не обвинуваченому право майбутнє на суд присяжних.

І ще тут дуже багато положень, які, на мою думку, заслуговують на доопрацювання. А в цілому, безумовно, я також підтримую і приєднуюся до своїх колег щодо позитивної оцінки ідеї впровадження суду присяжних в Україні.

Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже, Ольго Георгіївно, за ваші абсолютно слушні зауваження.

І я б хотів передати слово Марії Яремівні Коник – заступнику начальника ТУ ДСА в Львівській області. І я все ж таки прошу дотримуватися регламенту, тому що дуже багато у нас виступаючих. Тому запрошую, Марія Яремівна.

КОНИК М.Я. Дякую. Доброго дня всім!

Ви знаєте, дійсно, проблема функціонування інституту присяжних на сьогоднішній день вона є дуже актуальною, важливою і потребує свого вирішення. І яка би модель інституту присяжних у нас на сьогоднішній день не існувала, ми точно можемо сказати, що народ бере участь у здійсненні правосуддя. Так? І ми маємо вже деякі уроки і помилки винесені, які можуть

бути, і проблеми, які можуть бути перенесені в ці законопроекти і якщо в майбутньому будуть прийняті закони, і що можуть призвести до деяких проблем реалізації цих законів.

Що я маю на увазі? От, припустимо, міняється добір присяжних і перекладається ця функція з місцевих рад на територіальні управління Державної судової адміністрації України в Львівській області, і відбирається інформація з Реєстру виборців. І територіальне управління отримало ці списки виборців, так, якимось чином воно відібрало тих осіб, які не можуть бути включені до списків виборців: ті, які не проживають за зареєстрованим місцем проживання або і, наприклад, та велика частина людей, які перебувають на заробітках за кордоном. Залишається якась, наприклад, кількість цих виборців, які можуть бути присяжними.

І ми їх, як ми маємо отримати від них згоду? Оскільки на сьогоднішній день небажання громадян бути присяжними є дуже великою проблемою, вона може вплинути і на своєчасний розгляд справ, і на безперервність судового розгляду.

От, ви знаєте, я працюю в територіальному управлінні, спілкувалася із місцевими радами, із працівниками судів і зі судьями. Це є дуже важливою проблемою на сьогоднішній день. Ми в межах нашої області також реалізуємо проект за підтримки посольства США "Суд присяжних: справедливий, ефективний і дієвий", оскільки я є ще представником громадської організації "Інститут судового менеджменту". І ми проводимо тренінги для присяжних, і ми бачимо, як їм потрібні ці навчання, як їм потрібно підвищувати їхню правосвідомість, і їх потрібно навчати, і їм потрібно розповісти про цей інститут.

Тому що багато людей на сьогоднішній день не знають, скільки часу от він вже у нас функціонує і вони не знають про цей інститут. Розумієте? Це є загальнодержавна проблема. Я от узагальнила тут також проблеми "з перших уст" як-то кажуть: чому наші люди не хочуть бути присяжними? І їх можна класифікувати таким чином.

Низький рівень життя та його якості, коли людина першочергово дбає про задоволення якихось своїх життєво необхідних потреба і вже на соціальну активність чи громадську вже не залишається ні сил, ні часу, ні бажання.

Низький рівень правової свідомості громадян: вони ніколи не чули про суд присяжних і не знають, чим вони займаються.

Страх за себе і за свою сім'ю, оскільки розуміють, що доведеться брати участь у найскладніших категоріях справ і вирішувати чиюсь долю – вони до цього не готові.

Небажання брати на себе додаткові обов'язки і відповідальність.

І, напевно, однією з таких найбільших проблем і питань, чому саме відлякує громадян участь у здійсненні правосуддя – це подавати декларацію чомусь. От, наприклад, у нас є у Львівській області два райони, де в 2016 році набралось по 25 присяжних, але коли вони дізналися, що їм потрібно подати декларацію, залишилося всього-на-всього троє присяжних. Люди просто повиходили або відмовлялися брати участь вже після першого виклику до суду. От наприкінці минулого року у нас черговий добір присяжних здійснювався і, ви знаєте, на наше велике здивування бажаючих стати присяжними стало ще менше! Тому що знову ж таки основною проблемою було те, що люди не хочуть подавати декларацію.

Можливо тоді вартує, дійсно, із Закону про запобігання корупції забрати із числа суб'єктів декларування саме присяжних.

Дійсно, як вже моя колега з Державної судової адміністрації України сказала, іншою проблемою є у нас належні умови перебування присяжних в залах судових засідань у приміщеннях судів. До прикладу, у Львівській області на сьогоднішній день є 29 місцевих загальних судів і у цих місцевих загальних судів є 117 залів судових засідань, і в цих зі 117-и залів судових засідань є лише 17 нарадчих кімнат, загальних нарадчих кімнат.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу завершувати, будь ласка.

КОНИК М.Я. А одна кімната для присяжних.

Тобто тут насторожує те, що коли розшириться кількість присяжних і більше ніж вдвічі, створення належних умов не може бути до 2020 року забезпечено. І я думаю, що вартує, і погоджуюся, вже сьогодні прозвучали думки, що все-таки цей перехідний період він повинен бути не до 2022 року, а набагато довший і дати можливість і Державній судовій адміністрації України створити належні умови спочатку для того, щоб були...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

КОНИК М.Я. І звичайно про затрати вже не буду говорити, бо це вже...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам за ваш виступ, за вашу позицію.

І у мене звернення від наших всіх колег, щоб ви намагалися не повторювати, тому що звучать певні факти, давайте ми будемо намагатися додаткові аргументи. Якщо стисло можна сказати, що "погоджуюсь з позицією висловленою колегою" в якості економії часу.

До наступного слова я запрошую пана Девіда Вон – Керівника Програми USAID "Нове правосуддя". "Отримані уроки відправлення правосуддя судом присяжних в Сполучених Штатах Америки".

ДЕВІД М. ВОН. Дякую, шановний пане головуєчий. Шановні народні депутати, шановні пані та панове, доброго дня!

Вітаю всіх від імені Програми USAID "Нове правосуддя". Хочу подякувати обом комітет за можливість виступити перед вами і поділитися досвідом двохсотрічного функціонування суду присяжних у США. Наш досвід свідчить, що розгляд справ судом присяжних не тільки захищає право на справедливий суд, але і сприяє підвищенню довіри громадськості до судової влади, ніж без*** безпосередньої участі громадян у здійсненні

правосуддя. Ефективна система суду присяжних також сприяє ролі судді як арбітра та кращій підготовці прокурорів і адвокатів до справ та дебатів.

У США право кожного на суд присяжних чітко зазначено у Конституції в статті третій щодо кримінального процесу. А у сьомій поправці щодо цивільних справ. Між цим обвинувачений може відмовитися від розгляду його справи судом присяжних.

Хочу звернути вашу увагу на те, що у Сполучених Штатах бути присяжним це обов'язок, невиконання якого вважається неповагою до суду, за що може бути накладено штраф або навіть короткий арешт. Вважається, що колегія присяжних, з точки зору репрезентативності, має включати не менше шести осіб. У нас цивільні справи розглядають від 6-и до 12-и присяжних, а кримінальні справи 12 присяжних.

В нашому законодавстві чітко прописані процедури формування списків присяжних, щоб охопити всі верстви населення. Присяжних вибирають за принципом випадковості з Реєстру виборців і Реєстру водіїв. Присяжним можуть бути громадяни, які досягли 18-и років і далі обмеження віку немає. Людина старшого віку, яка не може або не хоче бути присяжним, може попросити суд звільнити її від цього свого обов'язку. Крім того існує чіткий перелік підстав для звільнення від обов'язку присяжного. Наприклад, діючий військовий, урядовці, пожежники, поліцейські, лікарі та медсестри автоматично звільняються від такого обов'язку. У випадку складних особистих обставин людина може отримати відстрочку.

Детально визначена також процедура... відбір присяжних для розгляду конкретної справи, де адвокати і прокурори опитують потенційних присяжних, щоб визначити їх придатність та безсторонність. Перед початком вибору всі потенційні присяжні заповнюють анкети, в яких вони, крім іншого, зазначають вік, адресу, освіту та професію. Кожна із сторін має право заявити три невмотивованих відводи, але головне, щоб вони були не дискримінаційними.

Присяжні тільки вирішують винна чи не винна особа. Винна чи не винна особа. І надають відповідний вердикт, який має бути одноголосним. Одноголосним. Вердикт присяжних не підлягає оскарженню. Оскарження може бути лише по призначеному суддею покаранню.

Хочу також наголосити на важливості просвітницької кампанії щодо суду присяжних та обов'язку та переваг бути присяжним. Не менше важлива орієнтаційна*** програма лав присяжних, ефективна система менеджменту, функціонування суду присяжних та навчання суддів, адвокатів, прокурорів і персоналу суду щодо їхнього розгляду справ судом присяжних.

На завершення хочу запевнити вас, пані та панове, що Програма USAID "Нове правосуддя" готове і надалі надавати вам підтримку в реформуванні суду присяжних і бути для вас експертним ресурсом.

Бажаю вам успіхів! Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Девіду, особливо за досвід існування і розвитку.

Я приймаю таку критику від Віктора Івановича Шишкіна, досвіду існування "справжнього суду присяжних" на відміну від "класичного". Да? Тобто я думаю, що ми всі вже домовилися, що мова іде про "справжній суд присяжних".

Да, дуже дякую за цю дуже важливу експертну думку. І ми також розраховуємо на співробітництво із проектом і з іншими партнерами для того, щоб все ж таки відбудувати найбільш ефективну модель.

А я із задоволенням передаю слово пані Наталії Петровій – заступниці Керівника Програми USAID "Нове правосуддя".

Дякую.

ПЕТРОВА Н. Дякую, пане Андрію.

Доброго дня, пані та панове, шановні колеги!

Дуже важливо і дякую вам за запрошення до цієї дискусії. Я просто на тлі презентації пана Девіда хотіла би зосередити нашу увагу на тому, чому важливо в Україні змінити формат і зміст участі народу в процесі відправлення правосуддя?

На тих регіональних заходах, які, власне, завдяки пану Костіну відбулися в Одесі і от у Львові буквально на цьому тижні, ішлося про те, чому важливий цей інститут для демократії і зокрема молодій демократії, якою є ми. Ви знаєте, в цьому контексті дуже важливо згадати, що Європейський суд з прав людини виробив стандарти і принципи щодо інтересів і цінностей правосуддя. Чому важливо про це згадати і, власне, пам'ятати в роботі особливо над такими законопроектами? Тому що цінності й інтереси правосуддя вони не тотожні, вони є різні.

І от на екрані вам пропонують: оце цінності і власність судового провадження, розумні терміни, презумпція невинуватості особи і справедливості рішення. А інтереси правосуддя – це незалежність судді, це безсторонність суддів, це належна процедура, це захист свідків і захист потерпілих. І от, власне, саме через призму цих інтересів і цінностей дуже важливо проаналізувати: чому існує в Україні...

І дуже дякуємо Кабінету Міністрів і, власне, вам, панове голови комітетів, за цю дискусію, за подані законопроекти. Тому що, насправді, ми ще в 17-му році в жовтні, наша програма ініціювала створення робочої групи: обговорити комплекс проблем і адресувати увагу, власне, всіх залучених інститутів.

Так от, чому існує ця потреба вдосконалення законодавчого врегулювання участі народу? По-перше, уже згадувалося і ми знаємо, що органи місцевого самоврядування формують списки за бажанням свідомих співгромадян. А оскільки свідомих не так багато і бажаючих, суди залежать від браку, завжди є брак бажаючих і розгляд затягнутий, ми чули, наскільки в часі. Це не є обов'язком на даний час громадян і тому постійно існує проблема з формуванням корпусу. І навіть, до речі, в цьому законопроекті

згодом вимагається, я думаю, що це просто буде нереально реалізувати цю норму. Треба прийняти політичне рішення, що це має бути лише як обов'язок, тоді це буде ефективно.

Обмежене коло справ. Чому, власне, в інших країнах існує, і коли існував там 11, там дев'ять століть в Британії був залучений цей процес. Саме, коли особа опиняється перед загрозою ув'язнення, вона потрає перед страшними ризиками: бути засудженим, бути визнаним винним, втратити родину, бути розлученим з родиною, втратити роботу, втратити авторитет у спільноті – і саме через всі ці ризики існують оці гарантії, які потребує, власне, і міжнародне співтовариство виробило в міжнародних документах.

Так от, коли у нас аж довічне ув'язнення, тобто надзвичайно висока межа, в той час коли в Канаді це 5 років, коли в Ірландії це 2 роки і так далі. Це не право підсудного у нас, абсолютно ні. Якщо ми подивимось лише так пробіжком, в КПК зазначено, що слідчий може пояснити про те, що може бути слухання за участі присяжних.

Також абсолютно жодним чином не врегульована робота судді з присяжними, так званими, сьогодні. От вони собі приходять, сідають поряд і сидять. Що їм робити? На що їм звертати увагу? Як вони беруть участь у цьому "deliberation" процесі, коли вже оце іде обговорення? Ми цього не знаємо і це ніде не виписано. Також, що найстрашніше як на мене, ті хто адвокати тут і ті, хто, знаєте, поки ви всі успішні і здорові і, так сказати, не опиняємося перед загрозою якихось кримінальних переслідувань, ми не дуже дбаємо про це. Але не дай боже! Тому мають бути гарантії для всіх і кожного.

Дуже важливо, що зараз існує можливість оскарження виправдувального вироку. І виходить, що особа, яка відстояла процес, яка визнана невинуватим, прокурор пише апеляцію – апеляція скасовує виправдувальний вирок і справа іде на нове слухання. І виходить, що конституційний принцип, де передбачено, що особа не може бути двічі притягнута до відповідальності за одне і те саме, знову постає перед судом.

Це абсолютно неприйнятно! Тому... Новелу я зараз розкажу. І також залишається досі, хоча з 12-го року, і пан Банчук знає, впроваджена була новела в частині другій статті 17-ї КПК про те, що суд ухвалює обвинувальний вирок лише "поза розумним сумнівом". Якщо такий сумнів існує, вирок має бути виправдувальним.

Так от, які привабливі аспекти є цих двох законопроектів? Перше, пропонується добір присяжних, потенційних присяжних через автоматичний випадковий добір з Реєстру виборців. Розширяється коло справ. Право обвинуваченого – передбачено все-таки "право". Чому? Роз'яснюють: адже він же не просить. Добір присяжних в кожній справі передбачено з можливістю відводу навіть немотивованого. Є можливість не заборони комусь обіймати там цей обов'язок чи там цю процедуру, а є можливість звільнення суддею присяжного від участі. Виписана процедура ухвали рішення, вже коли присяжні залишаються наодинці. Ухвалення вердикту: винен – не винен. І відсутність можливості оскаржити "винен чи не винен", але лише уже ухвалений вирок судді щодо там призначеного покарання, цивільного позову і ще щось.

Я би хотіла ще одну хвилину вашої уваги: подивитися на суд присяжних не під взагалі там з точки зору судової влади, бюджету, ще чогось, а з точки зору під кутом зору права особи, яка сидить на лаві підсудних, має право вважатись невинуватим і чекає вирішення своєї долі. Ми всі погодимося, очевидно, що кримінальний процес – це процес обвинуваченого. Правда? Підвищуються із впровадження інституту суду присяжних, все-таки підвищуються гарантії безстороннього розгляду співгромадянами. Не юристами, які можуть бути там надмірно якимись, з інших верст і не розуміти, чому ця чи інша особа. Усувається загроза обвинувачення за одне і те саме, яка нині існує, тому що не буде оскарження. Сторона захисту і обвинувачення мають переконати присяжних, а не лише одного суддю і тому це від наших колег адвокатів і прокурорів буде

потребувати абсолютно нових навичок перехресних допитів та також ораторського мистецтва.

Дуже важливо, ми всі пишаємось, що у нас змагальність процесу. Але, панове, у Європі в нових демократіях це дуже важливо, щоб ми вже перейшли від змагального процесу до принципу рівних процесуальних можливостей "equal arms"***. У нас цього немає. Я закінчую. І звичайно підвищується процес реалізації, вірніше реальність того, що буде дотримано це і "поза розумним сумнівом".

Тут вже згадувалось і я не буду повторювати, що впровадження цієї моделі присяжних підвищить рівень довіри до суду. Чим більше громадян будуть залучені до процесу відправлення правосуддя, тим більше з них підуть і будуть розповідати колегам, сусідам і рідним.

І останнє, будь-яка реформа, колеги шановні, це не лише ухвалення закону. Ухвалення закону – це перший етап. Другий етап – це ознайомлення і вивчення політики процедур, які цей закон пропонує, і, що найголовніше як на мене, навчання тих, хто буде цей закон реалізовувати.

Я вам дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

Я запрошую до слова Юлію Яцик – члена Комітет з питань правоохоронної діяльності. Прошу, пані Юлію, будь ласка.

ЯЦИК Ю.Г. Дякую.

Шановні колеги, мені дуже приємно, що Сергій Володимирович мене згадав сьогодні в дещо іншому аспекті, оскільки моя позиція з цього законопроекту на сьогоднішній час не змінилась. Я досі вважаю, що ми готові до запровадження такої форми інституції присяжних. Тому що, якщо звернути увагу на всі виступи, то вони зводилися до одного: потрібно відновлювати довіру суспільства до правосуддя.

Однак на мою особисту думку відновлення довіри до правосуддя можливо виключно шляхом дотримання тих засад конституційних, які стосуються і розумних строків розгляду судових справ, і права на апеляційне оскарження, і на дотримання права обвинуваченого під час проведення відповідних слідчих дій і таке інше, забезпечення доведення вини і таке інше.

Якщо ми кажемо про те, що "особи ж вправі обирати народних депутатів", як зазначає мій колега, так, дійсно. Але треба бути послідовними, якщо ми запроваджуємо законопроект, в якому скасовується мажоритарна система виборів як корупційна складова, то чому ми повинні виключати обрання таких кандидатів до присяжних, також, на жаль, ми не живемо у правовій країні в тому контексті, щоб стверджувати про те, що такі присяжні будуть цілком неупереджені при розгляді тих чи інших справ.

З даного законопроекту видно, що до осіб, які обираються до складу присяжних, не вимагаються мати відповідну юридичну освіту, проте такі особи будуть вирішувати питання про доведеність вини. А з огляду знову ж таки на статтю 29-у Конституції України, якою передбачено, що доведеність вини є основною засадою судочинства, то як такі особи без відповідної освіти зможуть вирішувати питання права? Питання, наприклад, допустимості доказів, питання отримання цих доказів належним шляхом.

Що стосується складання вердикту присяжних. Процедури такого складання: хто саме буде надавати оцінку доказів, як цей вердикт буде оформлюватися – також в законопроекті відсутні. Крім того, якщо ми зазначаємо про одну з основних засад судочинства як забезпечення права на апеляційне, касаційне оскарження, то даним законопроектом передбачено оскарження в суді апеляційної інстанції вироку виключно з підстав призначення покарання, цивільного позов, судових витрат, збільшення або зменшення покарання. Сам факт "вчинення – не вчинення" взагалі не оскаржується.

Тому, шановні колеги, на мою особисту думку, нам потрібно комплектувати суди саме фаховими судьями насамперед, і це є запорукою

відновлення довіри суспільства. Запровадження інституцій онлайн тестувань, співбесід і таке інше не реалізували і не поновили довіру суспільства до суду. Тому, чому ви вважаєте, що допуск до судочинства осіб, які поза фаховою освітою, поза фахом, відновить таку довіру, мені не зрозуміло.

І давайте вже будемо послідовні, якщо ми звертаємося з законопроектом: ініціюємо зменшення навантаження на суди першої інстанції з приводу колегіального розгляду справ не в обов'язковому порядку, а за клопотанням обвинуваченого, то давайте будемо послідовно запроваджувати таку інституцію, коли ми вже будемо готові. Бо у нас 62% судів взагалі не укомплектовані належною кількістю суддів: там менше трьох суддів.

Тому моє відношення до даного законопроекту не змінилося. На жаль, я його в цій редакції не підтримую і вважаю, що запровадження такого інституту в цій формі, як запропоновано в законопроекті, не на часі на зараз.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже за ваш виступ.

Я б хотів надати слово представнику судової влади, а саме голові Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду пану Станіславу Івановичу Кравченко. І послухати з позиції Верховного Суду. Ми розуміємо, що Верховний Суд, мабуть, ніколи не буде тим судом, який буде розглядати справу у складі суду присяжних, але ваш погляд, з урахуванням існування цієї судової системи і систем взагалі, він є дуже цікавим для нас. Будь ласка.

КРАВЧЕНКО С.І. Дякую.

Чи треба Україні суд присяжних у запропонованому варіанті? На моє переконання глибоке безперечно треба. Основна мета, яка перекриває будь-які інші, це те, що звучало – відновлення довіри. Хоча в цьому аспекті ми дуже пильно слідкуємо за ситуацією про довіру саме, ну я в силу своїх обов'язків щодо кримінального судочинства. І скажемо за 19-й рік згідно відкритих даних, яке веде ДСА, нам не довіряли всього трошки більше 1% -

це при розгляді справ по суті, якщо брати від 146 тисяч справ, які розглянуті по суті. Якщо брати від мільйона те, що розглядають слідчі судді, ми тут ще розбираємося, як вони рахували, то цей відсоток буде зовсім невеликим. І якщо говорити про відновлення довіри в цьому контексті, то треба замислюватись над цим цифрами.

Але ми знаємо і інші цифри. Ті люди, які ніколи не були в судах кажуть: "Ні, довіри немає". І в чому ця причина? І тому ж саме з метою забезпечення довіри до судів всього суспільства це надзвичайно важливий момент, щоб ці люди попадали в суди і не тільки критикували, а брали на себе відповідальність поряд з нами – і це для суддів безперечно полегшення. І я думаю, що це стратегічна мета, до якої треба слідувати.

Але, на жаль, далі починаються "але". Ну, ми дивимося на ситуацію щодня, що відбувається в судах. Перше, називалось ДСА розміщення. Я знаю на сьогоднішній день тільки один в Україні суд, де ми можемо розмістити в запропонованому варіанті. Чи буде це вирішено питання за рік, як визначено? Очевидно ні. Можна поставити сім стільців у залі суду, але розширити стіни і забезпечити приміщення для нарад явно буде неможливо. Чи можемо ми забезпечити безпеку? Можливість обмежити вплив корупційний, фізичних розправ, вплив засобів масової інформації за рік? Очевидно, що ні.

Наступне надзвичайно важливе питання: тривалість розгляду. Коли Девід сказав за 5 днів судового розгляду, то я з сумом посміхнувся. 5-7 місяців, рік, два. Чи витримає бюджет? Не знаю. Причини? Порахували ми 18-й рік: чотири з половиною тисячі неявки прокурорів в судові засідання, 10 тисяч випадків адвокатів, близько, і незчисленна кількість неявка потерпілих, обвинувачених, свідків і таке інше. Це основна причина, чому суди тривало розглядають.

Наступне, в судах нема суддів. Коли передаємо справу з одного суду до іншого, як бути з присяжними? Поїдуть в сусідній район чи хай із сусіднього

району? І 600 випадків тільки по апеляціях ми передали за минулий рік в зв'язку з тим, що нема суддів. По районах цифра набагато більша.

Наступне те, що мене зацікавило у плані того, коли готувався законопроект: оскарження. Дійсно, прозвучало момент питання апеляційного оскарження, якщо буде вердикт, то можна оскаржувати тільки покарання. У мене тут же запитання: по-перше, треба зразу законодавство перебудувувати по системі функцій апеляційних і касаційних судів, що вони вправі розглядати. Якщо залишити так, як є, ну правильно приведена ситуація: суд присяжних постановив обвинувальний чи виправдувальний вирок – колегія суддів із трьох суддів скасувала і постановила свій або обвинувальний або виправдувальний. Сенс тоді? Значить мета чи механізм інший. Обмежити апеляційне оскарження тільки по покаранню. Як воно вписується в систему вимог Європейської Конвенції з прав людини з приводу того, що хоча б один раз повинні переглянути?

І тому, знаєте, я вже повторююся, стратегічна мета – треба розвивати. Але я б дуже просив підійти до цього питання мудро, щоб не склалась така ситуація, що воно поставить суди в патову історію, коли впровадження неможливо буде просто розглянути. Тому, як це зробити? Ну, очевидно спробувати по категоріях "особливо тяжкі злочини". Інше питання, можливодесь поступово підходити до цих питань. І саме головне, щоб наша була готовність до тих принаймні технічних питань, які озвучили, тоді це можна впроваджувати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

Запрошуємо до слова пані Олену Безбородову – керівника апарату Ленінського районного суду міста Харкова. І знову ж нагадую про регламент, будь ласка, давайте дотримуватися, тому що ми...

БЕЗБОРОДОВА О.Л. Дякую.

Я дуже коротко, тим паче, що більшість питань, які я мала озвучити, вже були сьогодні озвучені і немає сенсу повторювати їх знову.

Хотіла сказати, що, готуючись до цього засідання, я провела вибіркове опитування: були розіслані опитувальники до судів України. В опитуванні прийняли участь представники 130-и судів, 319 осіб, які висловили свою думку щодо інституту присяжних в Україні, яка має працювати в Україні за запропонованими змінами законопроекту.

По-перше, що стосується зміни до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" в частині передання повноважень формування саме списку присяжних від місцевих рад до територіальних управлінь. Більше 70% респондентів сказали, що це недоцільно, оскільки вже місцевими радами напрацьований певний досвід, вони є розпорядниками цих реєстрів, які працюють. І тому представники судів вважають недоцільним передачу до територіальних управлінь цих повноважень.

Що стосується до інших, до внесення змін до закону України, до Кримінального процесуального кодексу, то більшість суддів, які приймали участь у опитуванні, в першу чергу посилалися на відсутність відповідальності присяжних: і за неявку до судового засідання, і за прийняте рішення, і так само за нерозголошення інформації. Тобто будь-якої відповідальності у присяжних згідно із запропонованими змінами немає взагалі.

_____. *(Не чути)*

БЕЗБОРОДОВА О.Л. Немає ні зараз, немає ні в запропонованих змінах. Тобто вони у нас, насправді на місцях присяжні, як ми їх називаємо, хоча я згодна з попередніми ораторами, що це не присяжні, а, дійсно, це народі засідателі. Присяжні не з'являються в судові засідання, що стає причиною тривалого розгляду справи, і навіть не надають жодних документів. Тобто, якщо адвокат або прокурор, або учасник-позивач, відповідач – це немає

значення – зобов'язаний надати документ, який підтверджує відсутність його в судовому засіданні, то присяжні навіть цього не зобов'язані робити. Вони приходять і кажуть: "Я хворів", - все. "Я не мав можливості прийти".

Тому це дуже важливе питання для суддів і вони вважають, що саме відсутність відповідальності у присяжних може призвести до затягування процесу.

По-друге, те, що знову ж таки запропонували судді, це обов'язково мають бути громадяни обізнані принаймні у процедурі проведення судового засідання. Бо люди, які приходять до судового засідання, вони не знають ні як себе поводити, ні який регламент, ні які процедури. Навіть не знають, яке це засідання, що вони мають зробити в цьому засіданні? Тому що ніхто взагалі не доводить їм до відома, які їхні права та обов'язки, ну, не зважаючи на добровільні якісь заходи, які відбуваються за допомогою працівників апаратів в суді.

В подальшому, знову ж таки вже це питання озвучувалось, дуже багато на теперішній час виходять з лав присяжних осіб, які не мають можливості, з будь-яких підстав: чи можливості чи бажання заповнювати декларацію. Більшість людей, які на теперішній час обрані до лав присяжних, вони не дуже знаються на цих процедурах, вони не є державними службовцями, вони не працювали з цими реєстрами. І це покладає додаткове навантаження на працівників апарату суду, оскільки вони змушені допомагати цим людям. Ми не можемо відмовити їм у допомозі, оскільки це позбавить нас цих людей – вони просто підуть з лав присяжних. І тому ми постійно допомагаємо з цими питаннями, вони постійно звертаються до нас і ми витрачаємо свій час на те, щоб роз'яснити ці питання.

Далі, підсумовуючи аналіз, який були проведено, можна дійти висновку, що більшість навіть суддів не готові до інституту присяжних. Хоча вони зважають, що той ніби то інститут присяжних, який є на сьогоднішній день, має бути змінено. Однозначно має бути запроваджено новий інститут присяжних, який відповідає світовим стандартам. Але потрібно дуже

ретельно прорахувати всі моменти, які мають бути прописані в цьому законодавстві.

І ще один момент, який стосується розгляду питань. Запропоновані зміни вносяться до Кримінального процесуального кодексу. Але у нас на сьогоднішній день присяжними є і ті особи, які приймають участь у цивільних справах. І це дуже таке питання, судді пропонують. Так, я вже зрозуміла, що це вже. Просто це питання дуже часто обговорювалося при співбесіді з суддями щодо інституту присяжних.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я б хотів надати слово представнику адвокатури: "Роль адвоката в судовому розгляді за участі присяжних" – Козлов Олександр Олександрович, член Ради адвокатів Одеської області.

Сьогодні вже говорили про те, що це виклик як для адвокатів, для прокурорів. Я просто розкажу, мав зустріч з адвокатами з іншого питання, і на моє розуміння, да, це моя особиста позиція. Якщо у нас сьогодні буде діяти суд присяжних, справжній суд присяжних, то ми можемо мати статистику дуже цікаву: не 10-20% виправдувальних як десь у світі, а мабуть 10-20% обвинувальних. Да. Тобто це є питання.

Я не говорю, що адвокати зараз більше фахові, ніж прокурори, але треба буде дійсно провести роботу і з прокурорами і з адвокатами по підвищенню, по опануванню нових навичок.

Але зараз запрошую до слова Олександра Козлова.

КОЗЛОВ О.О. Дякую, Андрій Євгенович.

Доброго дня всім присутнім. Я дякую за можливість бути присутнім на цьому заході та висловити думку щодо ролі саме адвокатури у процесі, де буде приймати участь саме суд присяжних.

Сьогодні дуже багато разів лунали думки щодо недовіри суспільства до правосуддя в цілому. На мою особисту думку одним із чинників цієї недовіри то є існування суду присяжних у тій моделі, яка існує на теперішній час. А саме те, що у суді знаходяться громадяни, які не несуть ту функцію, яка закладена саме цією моделлю, а є статистами та несуть облік саме засідань та якихось процесуальних дій, які відбуваються у суді, а не приймають жодного рішення, які б вплинули на думку судді або вирішення справи по суті.

Також вважаю, що допуск громадян до правосуддя то є можливістю відновлення довіри до правосуддя. Класична модель суду присяжних у розумінні прийняття рішення саме судом присяжних є фактором, який надасть можливість громадянам відновити саме довіру до правосуддя та й віру у суд, який може приймати рішення за участю громадян, а не тільки за участю одноособово судді або колегії суддів.

Введення моделі класичної суду присяжних в першу чергу модифікує як таку роль адвоката у судовому процесі. Для класичної моделі суду присяжних не важливо тільки знати закони або вправно, влучно володіти доказовою базою, потрібно ще і мати ораторське мистецтво. Тому є для класичної моделі суду присяжних для адвокатури, мабуть, два завдання як такі в цілому. По-перше, при вводі такої моделі адвокат повинен дійсно глибоко вивчити усі матеріали справи та розробити тактику, яка була б націлена саме на переконання присяжних у своїй правоті та у доказах, які надаються стороною захисту, або спростування доказів, які надаються стороною обвинувачення.

По-перше, буде зростання значимості судової промови як такої, яка на теперішній час не існує у судах України. Є переконання у тому, що в суді будуть виступати адвокати як оратори та й переконувати присяжних на свій бік, що в свою чергу буде вирішувати долю обвинувачених і в нашій державі буде підвищено процент виправдувальних вироків. Саме, як зазначав Андрій Євгенович, як на теперішній час у протилежному напрямку така кількість

буде саме обвинувачених, якщо буде працювати класична модель суду присяжних.

На теперішній час здійснені законопроекти, які надані на комітети та на узгодження в Верховній Раді, є не зовсім такими, які можуть спрацювати у суді. Вони потребують дійсних доопрацювань, які у подальшому можуть виключити ті проблеми, які пов'язані із невідповідністю діючому законодавству або деяких процесуальних можливостей, як було зазначено: щодо дослідження доказів, щодо допустимості їх, щодо вирішення питань очевидної недопустимості, яка на теперішній час розглядається суддею під час розгляду справи, та ця проблема не відображена жодним чином у законопроекті щодо вирішення питань очевидної недопустимості доказів, які розглядаються саме в судовому засіданні.

Як я говорив, два завдання є для адвокатури, по-перше, це вивчення справи і розроблення тактики, по-друге, на мою думку, це вміння переконати як суд, так і присяжних у своїй правоті, у наявності достатніх підстав вважати, що докази, які надаються стороною захисту, є такими, що потребують до уваги. Можливість при цьому робити візуалізацію доказів або ідей, які адвокат вважає за доцільне висловити на засіданні, то є першочергове і буде дуже доцільне для адвокатури.

Крім того треба розуміти, що присяжні то не є юристи, то є звичайні люди, які не завжди розуміють деформовану мову юриста, яка іноді недоступна для простого громадянина. Тому використання саме простої мови, то буде також надважливим кроком для адвокатури щодо вдосконалення своїх навичок.

Так. Бачу, що вже регламент. Тому на завершення моєї промови, бажав би зазначити, що підвищення кваліфікації сторони захисту у процесі за участю суду присяжних призведе до підвищення кваліфікації усіх сторін судового процесу, та і слідчі і прокурори будуть підвищувати свій рівень щодо ненадання можливості винесення оправдальних вироків.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Да, пан Олександр він підняв дуже важливе питання: такий інструмент підвищення довіри до правосуддя як розуміння того, що відбувається в залі судового засідання. Тобто розуміння тих висловів, да, які будуть лунати як від обвинувачення, так і від захисту для того, щоб переконати саме звичайних людей, саме присяжних. І це є дуже важливим, тому що ми переконані в тому, що право належить народові, воно не належить юристам, і судовий процес повинен відбуватися в такий спосіб, щоб люди розуміли, що відбувається в залі. А розуміння воно підвищує довіру як таке.

Я надаю слово народному депутату Сергію Демченко, члену Комітету Верховної Ради з правової політики.

ДЕМЧЕНКО С.О. Всім дорого дня! Дякую за надане слово.

Народний депутат України Демченко, Дніпропетровський округ.

Шановні друзі, я хотів звернути увагу на те, що перед тим, як обговорювати запровадження нової моделі суду присяжних в Україні, на мою думку було б правильним зрозуміти, які є недоліки існуючої моделі і які є помилки існуючої моделі? Що є необхідність, на що звернути увагу і що виправити?

По-друге, я вважаю, коли ми говоримо про те, що в Конституції автори мали на увазі зовсім інших присяжних, коли закладали норму про інститут присяжних в 124 статтю Конституції, вони, я думаю, розуміють і ми з вами, що мова може піти таким чином про неконституційність взагалі норм Кримінального процесуального кодексу, які на сьогоднішній день застосовуються не один рік і за якими, я думаю, що всім відомо, що є як обвинувальні, так і виправдувальні вироки.

Тому, на мою думку, зараз, якщо ми ведемо мову про зміну концепту суду присяжних (да?), то ми маємо саме це вирішити питання: чи змінювати концепт чи не змінювати? Уже потім вирішувати питання, що цей концепт

має до себе включати і які саме норми мають бути закладені в цьому законопроекті? Оскільки сам законопроект дуже сирий, він не враховує дуже багато питань, концептуальне питання не враховує, що взагалі наш Кримінальний процесуальний кодекс він був, його дух відповідав саме і в частині присяжних і в інших частинах не англо-американській системі, а континентальній – нашій європейській системі. І змінюючи лише назву, відповідно там принцип підходу, що це присяжні інші будуть – цього недостатньо, нам треба буде змінювати дуже багато норм в Кримінальному процесуальному кодексі.

В іншому випадку це буде знову "вінегрет", який, ну я не знаю, буде мінімум судьби людей, а це найдорожче, що у нас є. Буде питання: а хто займається кваліфікацією злочину, на якому етапі суддя має це зробити? Чи це присяжні роблять? Питання допустимості, належності доказів, яким чином це суддя має робити? Все це не визначено даним законопроектом.

До того ж хочу звернути увагу, що повністю підтримую позицію в даному випадку керівника профільного Вищого Суду, в тому числі в питанні щодо визначення фінансування даного напрямку. Да? Коли нам сказали, що Міністерство фінансів підтримало даний законопроект, але нам не озвучили цифри! Я більш того скажу, я на 200% впевнений, що цих цифр взагалі не існує! І правильно, що головне найдорожче питання стануть – це зали для засідань, це зали для нарадчих кімнат і так далі, і так далі.

А питання зовсім просте: да, у нас з'являються присяжні, яких ми дорівнюємо до суддів, а як ми їх дорівнюємо? Питання, наприклад, притягнення до кримінальної відповідальності цих присяжних, ми також будемо їх як і суддів притягати? Також там необхідно підозру відповідно вручати Генеральний прокурор? Ну, якщо ми їх прирівнюємо за гарантіями. Це також не визначені ці питання. Тут дуже багато цих питань, які не визначені.

І я б виходив з чого? Що принципово, да, принципово маємо визначитися: чи це законопроект чи це постанова, яка буде визначати

напрямок, в якому ми рухаємося. Але після цього принципового визначення, з врахуванням того, що я сказав: визначення цих недоліків, які є існуючі на сьогоднішній день – має бути розроблений відповідний законопроект. Оскільки, ще раз кажу, той законопроект, який на сьогоднішні іде, безліч недоліків, безліч питань неврахованих. І я думаю, що він, якщо і буде розроблений в належному вигляді, це буде майже новий Кримінальний процесуальний кодекс.

Тому моя пропозиція зосередитися, по-перше, на концептуальних, якщо ми вирішуємо перейти до англо-американської системи, будь ласка, переходимо. А після того наробити відповідно новий проект Кримінального процесуального кодексу. Інше – це шлях в нікуди! Це буде популістична міра лише. Розумієте?

Президент може казати напрямок – це його функція, це правильно. І ми цей напрямок підтримуємо, якщо це саме те, та участь народу в правосудді, за яку люди проголосували, голосуючи за Президента. Але ми не можемо бути з вами лише повторювати, ми вже функціонал, ми з вами маємо наробити відповідні технічні моменти, які втіляться потім в життя. Інакше ми з вами популісти. Тому я вважаю, що треба рухатися саме таким чином.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Да, тут, як вже зазначалося на початку, мета цього обговорення здебільшого все ж таки вирішити: чи готові ми перейти до справжнього суду присяжних чи ні? А ті питання, які пан Сергій зазначив, вони дійсно потребують підготовки та обговорення для того, щоб ми все ж таки прийняли правильне, зважене рішення.

Я передаю слово Олексію Олеговичу Ющенко – голові Комітету законотворчих ініціатив з питань адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України. Прошу. Його нема.

Тоді також Ющенко, але Тетяна Василівна – адвокат, у неї дуже цікавий виступ, тема: "Перезавантаження суду присяжних або шокотерапія українського правосуддя". Я вже не знаю, чи "за" ви чи "проти" справжнього суду присяжних? Ми зараз почуємо.

ЮЩЕНКО Т.В. Доброго дня, шановні колеги!

Дякую очільникам профільних комітетів за можливість бути присутньою на сьогоднішньому заході. А також дякую всім, хто долучився до цієї теми, тому що впродовж трьох років, коли я займалася цією темою в рамках роботи в Інституті майбутнього, а також в Асоціації правників України, це було схоже, знаєте, на якісь такі окремі голоси десь в регіонах. Коли за цю проблему заговорив уряд на загальнодержавному рівні, це однозначно дуже схвально.

Я скажу наступним чином, щоб, власне, не повторюватись з попередниками, коротко прокоментую найважливіші виступи, які десь мені відкликнулися. Отже, пан Власенко сказав, що немає процедури добору і передбаченої. Дійсно, не просто немає, а її і не було. Тобто її там не запроваджено в новому законі і її немає наразі.

Тобто ми з чим зіштовхнулися? Кожен орган місцевого самоврядування передбачає власну процедуру, яка відрізняється, звичайно це все в рамках конституційних повноважень, звичайно це все виглядає таким чином, що в Чернігові одні присяжні, а в Києві інші, до прикладу. І чомусь на рівні регіонів виникає проблема, що в одних органах місцевого самоврядування черги з присяжних, в інших – нікого! Сказати, що, наприклад, відсутні свідомі співгромадяни, то напевно, ну, можливо, більш активна там сказати так, що населення одного регіону і іншого, але так не має бути. Скоріш за все менш активні органи місцевого самоврядування.

Тобто я вважаю, що ми повинні чітко констатувати: органи місцевого самоврядування не впоралися з обов'язком, покладеним на них Законом України "Про судоустрій і статус суддів", вони не зацікавлені, вони не

мотивовані відбирати найкращих з тих співгромадян, власне, громадян, які подаються. Це перша процедура добору. І я хотіла би підтримати також позицію Чебаненка, мого колеги, якраз з приводу того, що все-таки фіксація цього процесу має відбуватися в рамках закону! Жодних якихось підзаконних актів і всього іншого.

З приводу Реєстрів виборців: чи доцільно брати звітні дані? Дійсно, є величезна проблема, з чим самі присяжні приходять і на кожному заході, які ми проводимо, вони постійно кажуть: "Ми не знаємо, як заповнювати декларацію". Можливо, дійсно, якщо погодитися з ідеєю з приводу Реєстру платників податків, ну, це хоча б люди знають і вони декларують свої доходи, вони платять, вони відповідальні. Тому є така проблема.

З приводу фінансування і відсутності в пояснювальній записці до обох законопроектів даних чітких фінансових – це дійсно є така проблема. Тому що банальне питання: скільки коштує викликати присяжного до суду зараз, скільки буде це коштувати? Його немає. Я думаю, що це не велика, скажімо, проблема цього законопроекту, там обох, так? Але це має озвучуватися паралельно стовідсотково: якась фінансова експертиза всієї цієї історії має бути, щоб всі розуміли.

З приводу, власне, відповіді на питання, я прослухала, хто, спікер виступав, що чи потрібен суд присяжних в процесі здійснення правосуддя чи ні? І навіщо він потрібен? І чи може простий громадянин України, який не має вищої юридичної освіти, вершити правосуддя? Може! І прості громадяни України вони доводили, що їхній голос є важливим, вони на Майдані відстояли своє право бути почутими. І так само в судовому засіданні принцип рівності зобов'язує суддів почути громадян – своїх співвітчизників.

Підсудний є частиною громадянського суспільства. Присяжні є частиною громадянського суспільства. Дуже логічно, щоб думку з приводу того, чи винна ця особа чи ні, висказали, власне, ці члени цього суспільства, цього соціуму, які знаходяться на відповідній території.

Що мені особисто, власне, не вистачило в законопроекті? Я вам скажу так, що в процедурі добору, мені здається, потрібно передбачити дуже важливу роль психолога. Чому? Тому що наше суспільство, на жаль, зараз, якщо говорити психологічними термінами, знаходиться, знаєте, в режимі перманентного стресу, в режимі посттравматичного розладу. І дуже багато людей, які платять податки, приходять на вибори – вони абсолютно морально не готові судити в кримінальних справах. З ними повинні попередньо працювати професійні психологи, які повинні визначати їхню готовність зайти в процес, їхню готовність бути почутим, власне, і приймати якісь колективні рішення.

Тому мені здається, що в якості такої, ну не знаю, скажімо, пропозиції про те, що сьогодні точно не звучало: залучення професійних психологів до процедури відбору присяжних. Ще скажу, що тут присутні судді, які точно скажуть, що до них дуже високий якраз рівень психологічних характеристик. Так? Вони повинні їм відповідати. Так само і громадяни повинні їм відповідати. Дякую.

Що хотіла би ще резюмувати. Власне, утворивши повноцінний, повнокровний, повноправний суд присяжних ми отримаємо в результаті суд професіоналів. Тому що суддя буде підвищувати свою кваліфікацію, він буде вчитися роботі не зі сторонами, а також із громадянами. Адвокат, як вже зазначалося моїм колегою Козловим, також буде підвищувати свою кваліфікацію. Прокурор. Дійсно зараз багатьом здається, що в цьому виграє адвокат. Але, знаєте, я так розумію, що судова реформа, реформа у сфері правосуддя вона стосувалася суддів, вона стосувалась прокурорів, адвокатуру вона поки не зачепила, тому адвокат виглядає поки найвигідніше в цьому процесі. Ну це так, таке враження. Але я думаю, що в будь-якому випадку від цього виграють всі, тому що цей суд буде судом професіоналів.

І з приводу орієнтації на обвинувальні або оправдальні вирoki. Шановні колеги, я закликаю всіх орієнтуватися на справедливі вирoki і справедливі вердикти.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Я надаю слово народному депутату Олександру Бакумову.

БАКУМОВ О.С. Дякую.

Шановний головуючий, шановні колеги, представники вищих закладів освіти, судової гілки влади. Дуже цікава дискусія і я так бачу, що у кожній, мабуть, доповіді згадується довіра до судової гілки влади, повернення цієї довіри. І на моє глибоке переконання сам інститут присяжних є надважливим і мав би право почати існувати багато років назад в повній мірі, але на сьогоднішній день є трошки інші моменти і задачі, які вирішують задачу щодо відновлення довіри до судової гілки влади. І перш за все вона повинна забезпечуватись сталістю і стабільністю нашої законодавчої системи, у тому числі кримінального законодавства, а не коли комітет кожен день розглядає зміни до кримінального процесу і кримінального закону матерії, що не узгоджується із стабільністю певної практики судової, яка напрацьована. Коли у нас будуть укомплектовані суди і першої і другої інстанції, що фактично унеможливило сьогодні доступ до правосуддя. Оце довіра до судової гілки влади! Коли не буде перезавантажено Верховний Суд кожні три-чотири роки. Як наслідком цього що є? Нестабільність. Нестабільність цієї системи і недовіра.

Я впевнений, що те, що було озвучено Віктором Івановичем Шишкіним щодо трьох складових в інституті присяжних – оце є базою для розвитку. Ми не повинні забувати те, що ми належимо до континентальної системи права, як правильно сказав народний депутат Сергій Олексійович Демченко. І ми не повинні поєднувати в своїй системі те, що не поєднується. Якщо ми закладаємо суд присяжних, ми маємо закладати його в своєму вимірі і на двох рівнях. Якщо у нас Конституція гарантує право на апеляційний перегляд справи, то і ми повинні забезпечити цей перегляд справи не тільки

процесу, а й факту, який встановлений судом присяжних по першій інстанції. А в концепції закону не підпадає у вас – у нас не гарантується право на перегляд факту. І це порушення конституційних норм.

Я глибоко переконаний, що треба починати трошки з інших. В даній моделі – це не життєздатна(!) модель щодо відновлення правосуддя чи довіри до правосуддя в нашій країні. І починати треба з трошки інших речей.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я так розумію, що багато колег, які говорили про відновлення довіри до правосуддя, вони ж, мабуть, не мали те, що це є єдиний захід, да, єдиний засіб відновлення довіри. Тобто ми повинні йти паралельно кількома шляхами: і заповнення судів, і підвищення професійних якостей суддів, і забезпечення судів на належному рівні – все це повинно відбуватись паралельно. Але участь громадян у правосудді і безпосередня участь у відправленні правосуддя все ж таки, мабуть, є дуже важливим чинником.

Питання апеляційного перегляду, да, дійсно є країни, в яких в апеляційному порядку також діє суд присяжних і це є єдина можливість перегляду в апеляційному порядку вердикт суду присяжних першої інстанції, тобто таким самим судом, да, судом присяжних в апеляції. Тобто це є слухне, ми можемо це обговорювати, тому що зрозуміла ваша позиція і дуже дякую також за неї.

Я передаю слово Юрію Тіберійовичу Бауману – це також представник Національної асоціації адвокатів України, заступник голови Комітету з кримінального права та процесу. Чи є? Немає. Щось у нас Національної асоціації адвокатів записалися, але не прийшли, колеги, мабуть вони в судових засіданнях зайняті.

Ви знаєте, коли мене навчав мій вчитель, це дуже відома людина Бронз Йосиф Львович, який очолює Раду адвокатів Одеської області, йому зараз 83 роки і він і очолює дуже потужно. Він колись говорив, що у адвоката є тільки

два виправдання неяви в судові засідання: це, перша, смерть, а друга – це тяжке захворювання. Тобто я так розумію, що колеги, мабуть, в суді і це, мабуть, більш важливо, ніж з нами сьогодні подискутувати. Я думаю, що буде можливість колег ще доєднатися і до наступних "круглих столів"

Я передаю слово Наталії Анатоліївні Чумак – заступник начальника ТУ ДСА в місті Києві. І ще раз прошу, я думаю, що у нас вже були представники від судової адміністрації, все ж таки дуже коротко щоб у нас залишився час на дискусію.

Дякую.

ЧУМАК Н.А. Дякую дуже. Я буду дуже коротко, тим більше, у мене більше картинок ніж тексту, і трошки внесемо таку різноманітність в наше сприйняття інформації.

Дякую за запрошення до сьогоднішньої дискусії. Надзвичайно важливо дійсно, щоби тут зібралися і законодавці, і теоретики, і практики, які безпосередньо працюють з цією проблематикою навіть на найпершому рівні: з місцевими судами і місцевими владами.

Тут я маю на увазі територіальне управління Державної судової адміністрації і його роль у комунікації у цьому трикутнику: присяжний, суд, місцева рада і ми. І на цьому прикладі своєї презентації хочу ілюструвати дійсно, що проблеми з сьогоднішньою моделлю інституту присяжних існують, що вона дійсно потребує якісних змін і ці зміни мають бути комплексними і не робитися поспіхом.

Отже роль територіального управління Державної судової адміністрації у формуванні і роботі з присяжними. Перше, це територіальне управління звертається до місцевої ради з поданням про те, що необхідно затвердити список присяжних у певні кількості. І друге, судова адміністрація є розпорядником бюджетних коштів, територіальне управління є розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня і саме тим органом, який виплачує винагороду присяжним.

На сьогоднішній день, якщо ілюструвати станом, як це відбувається в місті Києві, таку модель має процедура формування присяжних. Будь-який з київських судів, коли підходить час формування нового списку на наступні 3 роки, звертається до управління, в якому зазнає, скільки присяжних потребує суд. Як правило в 10 київських судах ця цифра складає від 30 до 100 осіб. Так суд бачить свою потребу в присяжних. Територіальне управління формує подання і звертається до Київської міської ради з відповідним поданням. Київська міська рада це подання приймає, доручає своїй Постійній комісії з питань дотримання законності, правопорядку і боротьби з корупцією роботу з кандидатами.

Київська міська рада чи не єдина рада, яка має положення про роботу з кандидатами у присяжні і має процедурне врегулювання цього процесу. І, звичайно, територіальне управління у постійній взаємодії завжди з Київською міською радою і комісією протягом всього процесу добору присяжних.

Що ж ми бачимо на практиці? Київ – столиця України з населенням офіційно близько трьох мільйонів осіб, потреба 10-и районних судів на сьогоднішній день складає близько 360 осіб, на практиці за три роки ми змогли набрати тільки 203 особи. Тобто при вимозі і потребі суду у 30 присяжних, максимум дві третини можна її забезпечити: від 11 до 15-18 осіб. Чи вистачає такої кількості? Вистачає, щоби дійсно справи розглядалися. Для того, щоб було постійно оновлення складу, щоб більше людей брали участь, залучалися до розгляду справ – не вистачає.

Які ж причини ми бачимо в цьому? Навіть в умовах столичного життя надзвичайно низький рівень обізнаності населення в тому, що взагалі існує суд присяжних, що громадяни мають право на участь і щодо процедур передбачених для цього. І не тільки низький рівень обізнаності, низький рівень і зацікавленості у тому, щоб брати участь у якості присяжного.

Які шляхи вирішення? Звичайно, це широка просвітницька кампанія національного масштабу і соціальна реклама. Які ми маємо сьогодні ресурси

для цього? Ну, Київська міська рада має свій сайт, має газету "Хрещатик", має свою власну телерадіокомпанію "Київ". Депутати Київської міської ради можуть поширювати інформацію про інститут суду присяжних на зустрічах з виборцями. Для Києва це досить вузьке вікно, тому що і потребує виходу на більш широкий майданчик інформації про суд присяжних.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я прошу завершувати, якщо можна буде.

ЧУМАК Н.А. Так. Зі свого боку ми також за власною ініціативою публікуємося в пресі, приходимо на телебачення, ведемо роз'яснення, сторінку в фейсбуці "Суд присяжних", робимо все, щоб більше людей дізналося.

Але окрім кількісного складу є ще питання до якісного складу. Так як законодавство дійсно обмежує, виключаючи зі списків тих, хто може бути присяжним, людей і певного професійного спрямування, і людей, які мають проблеми і зі здоров'ям і з законом, то ми отримуємо, що бути присяжними може бути досить вузька частина населення. Це працівники бюджетної сфери, медицина, освіти, культура, наука, працівники підприємств різних форм власності, банківської системи, приватні підприємці і наймані працівники, пенсіонери (взагалі більше серед них військових і правоохоронців колишніх), безробітні, фрілансери, самозайняті, голови і працівники ОСББ (досить популярні представники у присяжних), громадські активісти і правозахисники.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Дякую за виступ. Я прошу, да, також. Часу немає, не вистачає для того, щоб всі виступили. Дякую за ваш виступ.

Я хочу надати слово адвокату Ігорю Юрійовичу Фоміну. Прошу запросити до столу, мабуть, тому що вже є вільні місця.

ФОМІН І.Ю. Дякую.

Я хочу почати словами Президента Сполучних Штатів Аврама Лінкольна: "У того, хто бажає, є тисяча можливостей. У того, хто не бажає, є тисяча причин".

Я хочу сказати, що народ України обирає народних депутатів України і надає їм права і повноваження здійснювати законодавчу діяльність. Чому зараз я чую, що народні депутати України, не всі, але частина, намагаються позбавити народ України своїх прав, які передбачені Конституцією України? Хіба ми її не читали? Скільки? 20, в 96-у році прийнята Конституція і все ми чуємо: "Не на часі!". А коли буде на часі? Коли наші онуки будуть, чи що?

Про що ми зараз говоримо? Класичний чи не класичний суд присяжних? Та ми розуміємо, що зараз працює, який то суд присяжних? У нас на сьогодні є професійні судді, які мають групу народних депутатів таких радянських часів, які що сьогодні? Вони сьогодні підписують оці вироки. От в цьому суді вони мають розумітися, що таке "допустимість доказів". Да? До них можна такі претензії заявляти, бо вони виносять вирок в цій частині.

Але якщо буде працювати, і я впевнений має працювати суд присяжних в Україні, бо це конституційне право не тільки підозрюваного, про кого ми зараз всі думаємо, але і безпосередньо народу України здійснювати правосуддя. Чого ми позбавляємо громадян України права безпосередньо здійснювати правосуддя?

"Допустимість доказів". Боже ж мій! Що, суддя професійний не може сказати: "Що ці докази є недопустимими і приймаючі рішення не звертайте на них увагу"? Це дуже складно? В чому тут проблема?! Я працюю вже 30 років в кримінальному процесі і хотів би побачити професійних суддів, які роблять такі висновки в своєму вирокі.

Далі скажу, у нас кажуть, що професійні судді – це буде дуже багато слухатись років суд присяжних. Боже ж! 6 років, 6 років по першій інстанції у мене слухається справа в Святошинському суді професійним суддею! І що

далі? 6 років! У мене вже народжували судді і виходили з декрету – і все слухають цю справу, слухають. Це ж не питання суду присяжних – це питання іншої частини кримінального процесу: безперервності розгляду кримінальної справи. За радянських часів я такі справи слухав за тиждень!

Я вам більше скажу, я як член ВРП вже колишній, подивився, просто порахував: а скільки часу безпосередньо суддя розглядає справу? Дивлюсь: розглядав справу календарно 3 роки. А скільки було судо-днів? 5! Ви розумієте? 3 роки справа валяється, 5 днів її розглядають! До чого тут присяжні?

Шановні колеги, ми можемо з вами казати, що будуть певні труднощі, будуть. Я не хочу навіть вдаватися, ми тут вчора спілкувалися з цих питань, що треба робити. Так ми і маємо робити. Треба зробити, мабуть, робочу групу, у нас дуже багато професійних людей, які будуть дивитися. Тим більш, ми не перша держава в світі, яка запропонувала суд присяжних.

Скільки, я не знаю, вони в Сполучених Штатах Америки працюють. Якось вони там, непрофесійні судді, виносять вироки. 200 років! І я думаю, що то не перший суд присяжних, мабуть і в Англії був. Да? А ми хто, адвокати? Присяжний повірений! Шановні, давайте повертаємось до тих часів: прийняли присягу і виступаємо в суді.

Я думаю, що ми можемо казати лише одне: суд присяжних, хочемо ми чи не хочемо, в Україні має бути, бо то конституційне право громадян України. І ніхто немає права позбавити їх цього! З усією повагою.

От мені дуже цікава судова адміністрація. Я в шоці! *(Сміх)* Ну, от я громадянин України, да, плачу податки, на ці податки утримую чиновника, да? А цей чиновник отримує ці гроші і каже мені, що цих грошей йому не хватає, щоб я використав своє право. Це що це таке? Ну, давайте так скажемо: це ж мої гроші! Може ви тоді собі менше зробіть, а мені дайте можливість зреалізувати моє право як і адвокату, як і громадянину, який, може, теж захоче здійснювати правосуддя будучі присяжним. Якщо дозволять. З усією повагою до вас, шановні колеги.

Вибачаюсь за емоційність, але я хочу дожити до того, щоб я мав можливість професійно виступити в суді присяжних і довести невинуватість особи. Або програти справу, бо буде талановитий обвинувач, який, діючи в інтересах народу України, а не прокурора відділу, буде виступати і звинувачувати особу в тому, що вона порушує права конкретного громадянина.

І не забувайте про потерпілих наших, які взагалі роками не мають вироків! 6 років по першій інстанції! Притому того потерпілого, я не знаю, може його і не бути вже, ви розумієте це? З усією повагою, зверніть на це увагу.

А ми, професійні адвокати, допоможемо навіть прокурорам, якщо потрібно.

Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже, Ігорю Юрійовичу, за таку надихаючу промову і ваше бажання все ж таки долучитися до роботи. Я думаю, що ми будемо працювати разом всі, да, хто зацікавлений в створенні справжнього суду присяжних для того, щоб віднайти найкраще рішення.

Я передаю слово Ларисі Валентинівні Шрамко – керівнику апарату Богуславського районного суду Київської області: "Порядок формування списку присяжних". Вже ця тема піднімалася, якщо є щось додати, будь ласка, так щоб ми зекономили час. Отже її нема, отже ми зекономили.

ШРАМКО Л.В. Я є.

ГОЛОВУЮЧИЙ. А, є. Я перепрошу, я думав, що нема.

ШРАМКО Л.В. Є. Тільки мікрофон щось. Дякую.

Добрий вечір, шановні присутні! Дякую за можливість виступити.

Я де в чому підтримую колеґ, де в чому не підтримую. Але наразі дуже слухним є зауваження Наталії Анатоліївни Чумак про те, що для формування ефективного списку присяжних, формування ефективного інституту присяжних наразі необхідно загальнонаціональна просвітницька кампанія.

Я вам хочу сказати як практик, я більше 10 років займаюся в своєму районі формуванням списку присяжних, і все-таки не можна відбирати формуванням списку присяжних і затвердження його від ОТГ, чи будь-яка адміністративно-територіальна одиниця, яка утвориться, до функціоналу Державної судової адміністрації. Чому? Є місцеві ради – от хай і формують, хай і затверджують ці списки. Вони знають своїх громадян, вони співпрацюють.

І хочу зауважити, можливо нам не зовсім підійде концепція того, що ми повинні відбирати громадян за реєстрами: чи то виборців чи то платників податків – все-таки це волевиявлення, давайте не забувати про це. І особа повинна надавати згоду бути присяжним. А методом примусу, я думаю, що все-таки. От ми спостерігаємо в районі: от відібрали і ти зобов'язаний, тому що тобі за це заплатять – все-таки я думаю, ментальність нашого народу до цього не зовсім готова. Треба це врахувати.

Звичайно, запропоную ось такий. Нам дійсно треба, у нас не прописано, як формується список присяжних. Що можемо запропонувати?

По-перше, необхідні передумови із зазначеної процедури – є. Обов'язкове оприлюднення потреби у засобах масової інформації, районних, можливо в інтернеті і так далі, можливо це запити до організацій, установ і громадських організацій. Далі, що стосується кількісного складу. Все-таки я думаю, що голови судів подають інформацію і потребу до територіальних управлінь, потім це озвучується в поданнях. Далі, оптимальним було б запровадження практики щодо визначення необхідної кількості в районі головами судів.

Далі, неврегульованим і найбільш важливим питанням функціонування інституту залишається проведення оцієї спеціальної перевірки, яка закладена в Законі "Про судоустрій і статус суддів". Вимоги закладені, а як проводиться ця перевірка: яким чином, як відбираються довідки про судимість – несудимість, хвороби – не хвороби, психічні розлади – ні, притягувались – не притягувались до адмінвідповідальності за корупційні правопорушення – не передбачено. Все-таки оці засади на законодавчому рівні я думаю, що слід внести. Також я думаю, оцю спеціальну перевірку повинна все ж таки проводити територіальна громада та, яка затверджує списки.

Щодо відповідальності – це теж пункт, який повинен бути законодавчо врегульованим. Відповідальність присяжного за незалежне виконання своїх обов'язків.

І ще одне запитання там, де порівняльна таблиця: внесення відомостей у Кримінальний процесуальний кодекс. У вирокі залишається запитання: чому, якщо присяжний надав згоду бути присяжним, якщо він бере участь у судовому засіданні, він отримує винагороду, чому його прізвище, ім'я та по-батькові не буде вказуватись у вирокі? Це запитання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже. Дякую дуже за ваш виступ, за ці додаткові зауваження, які ви надали.

Я зараз нагадаю слово Олександрі В'ячеславівні Матвійчук – голові громадської організації "Центр Громадянських Свобод".

МАТВІЙЧУК О.В. Доброго дня, шановні колеги!

Я представляю позицію правозахисних організацій на цих комітетських слуханнях. Дякую за надане слово.

І оскільки вже майже підходить до кінця наш захід, то відразу хотіла би свій виступ згрупувати по тим аргументам, які я чула від опонентів моделі запровадження класичного суду присяжних в Україні і нарешті втілення в

життя прямої норми Конституції про те, що народ України здійснює правосуддя через суд присяжних.

По-перше, хотіла почати з того, що правозахисні організації, платформа "Правозахисний порядок денний", яка на практиці захищає права людей в цій країні, змушена була кілька років тому створити робочу групу, до якої увійшло багато виступаючих тут експертів, напрацювати законопроект про суд присяжних, положення якого увійшли до урядових законопроектів, і, власне, ми були змушені витратити на це свій час, відриваючись від практичного правозахисну.

З огляду на соціологічні дані, я їх зараз озвучу, Фонд "Демократичні ініціативи": в минулий рік попри те, що право на справедливий суд являється в трійці найважливіших прав людини, основним способом захисту своїх прав люди визначають соціальні зв'язки, телефон, кумів, знайомих, тощо. Основним ефективним засобом люди визначають засоби масової інформації як захист своїх прав. А третина людей, які відповідали на опитування Фонду "Демократичні ініціативи", зазначили, що вони захищають свої права не правовими методами. Більше того, в цьому ж опитуванні говориться про те, що 36% населення України вважають за допустиме, за певних обставин, використовувати самосуд.

От про що свідчать ці цифри? Вони свідчать про те, що не те, що "суд присяжних не на часі", у нас часу немає! Ми живемо в суспільстві, в якому величезний запит на справедливість. Якщо на цей запит не буде зараз дана належна відповідь, то цей запит на справедливість перетвориться на помсту. Це стосовно "не на часі".

Стосовно "люди не готові". Ви знаєте, ми колись аналізували судову реформу і ми зрозуміли, що вона в Україні як почалася з 91-го року, так і досі триває. Через мої руки, наприклад, пройшло шість концепцій судової реформи офіційно затверджених, вона, я вам кажу, ніколи не припинялася. Вона постійно іде.

У цій судовій реформі суд присяжних – це голка у цьому яйці для смерті Кощея. Чому? Давайте подивимося на це очима звичайних громадян. По-перше, суд присяжних він змушує сторони переходити до змагальності. І людина бачить суд не як бюрократичний орган, який якимось "птичим мовою" говорить незрозумілі для неї речі, а він для неї розкривається в оцій правовій позиції Європейського суду, що правосуддя має не просто виконуватися, а і демонструватися.

По-друге, людина має право і має змогу реалізувати своє право на участь у встановленні і відправленні правосуддя. У нас не так багато інструментів народовладдя, до яких люди можуть бути залучені. І попри те, що вони не готові, як стверджує дуже багато тут експертів, вони ніколи не будуть готові, поки ми не почнемо це робити! І в цьому є суть і вирішення цієї проблеми. Тому що досвід розвинених країн, де існує суд присяжних, показує: ставлення людей до правосуддя, ставлення людей до держави, ставлення людей до своєї особистої ролі у цій вертикалі "людина – громадянин і держава" змінюється, коли людина бере на себе відповідальність і починає виконувати ці функції.

І загалом, я вже не буду говорити, тут багато звучало про те, що "суд справедливості", да, на відміну від "суду права" він привносить здоровий глузд в судовий процес і допомагає уникнути оцих судових помилок, які виникають з точки зору такої професійної деформації.

І третій аргумент, який звучав тут в дискусії, "суд присяжних – це дорого". Давайте подивимося на досвід наших сусідів – Російська Федерація, авторитарна країна, яка напала на Україну, окупувала 5 з половиною мільйонів громадян, які проживають на території окупованих Криму і Донбасу. Попри те, що суд присяжних це правда дорого, з грудня 2015 року Російська Федерація розширює суд присяжних на районних судах. Це дуже дорого для Росії, у них 2 184 цих районних судів! Так, вони вивели зі складу все, що може загрожувати режиму: абсолютно суд присяжних не розглядає політичні справи. Але навіть авторитарний Путін розуміє, що якщо не дати

людям право на справедливість, ну бодай в справах про побутове вбивство, то все вибухне!

Тож якщо авторитарний режим таким чином захищається, то чому молода українська демократія не використає цей інструмент для того, щоб зміцнити державницькі інститути?

І я закінчую на тому, що, звичайно, суд присяжних це комплексна реформа. І ми розуміємо, що цей законопроект потрібно доопрацьовувати. Ми підтримуємо його доопрацювання зокрема про те, щоб це був обов'язок людей брати участь в суді присяжних, всі зміни спрямовані на непереривність судового процесу. Також важливо, що паралельно треба вже зараз навчати учасників судового процесу, вже зараз проводити інформаційні кампанії серед населення, пояснюючи, що це таке. Але це потрібно почати вже!

Інакше, шановні народні депутати, всі ці люди, які приходять до нас, до правозахисників, зі своїми проблемами – ми будемо до вас їх перенаправляти. Бо ви зараз відповідальні за те, чи зможуть ці люди отримати надію на справедливість.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже. Дякую дуже як за підтримку, так і, ну, таку, знаєте, відповідь з боку громадянського суспільства на багато питань, які зараз піднімалися в цій залі.

Я б хотів надати слово зараз в порядку обговорення нашому гостю з Ірландії, він є Старшим радником з питань правової реформи Консультативної місії Європейського Союзу в Україні пан Томас Фланаган.

Томас ФЛАНАГАН. Дуже дякую.

Шановні гості, я хочу подякувати за цю можливість виступити перед вами.

Хочу сказати, що з 31 січня 2020 року Великобританія вийшла зі складу ЄС і тепер Ірландія є єдиною країною, в якій застосовується класична

модель суду присяжних. Я не буду зараз розповідати детально про систему, оскільки Девід уже розповів про систему в США і та система, яку маємо ми, вона досить схожа. Але я б хотів поділитися нашим досвідом.

Виконання обов'язку присяжного в Ірландії є дуже популярне і насправді люди охоче до неї долучаються. Вони так охоче до неї долучаються тому, що вони сплачують податки, вони платять, власне, за роботу системи правосуддя і вони хочуть бути її частиною, хочуть приймати в ній участь. І насправді як підзахисні, так і захисники надають перевагу саме судам присяжних.

І які ж для цього підстави? Тому що зазвичай вони вважають, що судді є представниками більш заможного і професійного шару суспільства, тоді як присяжні є простими громадянами країни. І в еру інтернету та соціальних медіа дуже важко захистити присяжних від цього, але це можливо. І розгляд справи в суді вимагає від суддів та інших учасників процесу багато знань та навичок, але так чи інакше цього можна навчитися.

Що стосується положень запропонованого проекту закону. На мою думку виконання обов'язку присяжного має бути обов'язковим. Але водночас положення закону мають чітко визначати осіб, які є дискваліфікованими і які не мають права бути присяжними, а також яких суддя може звільнити від виконання обов'язку присяжного. До складу суду присяжних повинно входити принаймні 7 осіб, інакше є ризик того, що суд присяжних не буде досить репрезентативним.

На мою думку суд присяжних має починати свою роботу із розгляду справ тільки у тих злочинах, за які передбачається покарання у вигляді довічного позбавлення, оскільки є можливість того, що з розглядом інших справ суд присяжних поки що не впорається. Для початку вік особи, яка виконуватиме обов'язок присяжного, має становити принаймні 30 років. Також особи віком більше 65-и років повинні мати можливість і, власне, залучатися до участі, але тільки за їх згодою. І присяжні повинні виносити вердикт одностайно, окрім зовсім виключних випадків.

І я вважаю, що є найважливішим – присяжні не повинні враховувати недопустимі докази і головуючий суддя за допомогою адвокатів має за цим слідкувати. І якщо один із підзахисний обирає розгляд справи у суді присяжних, люди, інші обвинувачені у тій самій справі не зобов'язані також розглядати свою справу у суді присяжних.

Консультативна місія Європейського Союзу готова надавати підтримку під час усіх етапів цього процесу і надавати рекомендації та іншу підтримку.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже за ваш дуже важливий внесок, тим більше, що ви відповіли на деякі питання, які сьогодні лунали в залі.

Я запрошую, колеги, у нас залишилося десь там 15 до 20 хвилин на дискусію. Якщо у когось з учасників, які ще не виступали, є бажання висловитися? Або з питанням, або у нас є представник, принаймні, одного з авторів законопроектів, я маю на увазі урядового, або виступ. З урахуванням таймінгу десь, давайте, до 2-3 хвилин. Хто бажає?

Окей. Тоді я надаю слово заступнику Міністра юстиції пану Олександрю Банчуку, тому що тут багато було питань і зауважень.

БАНЧУК О.А. Так. Дякую, Андрій Євгенович.

Я, звичайно, не буду на всі відповідати. Складно зараз щось відповісти і сконцентрувати там, тому що дуже добре, я думаю, Олександра також звела всі питання системні, які піднімалися. Наша позиція полягала справді в тому, що, якщо є положення Конституції, ми повинні їх реалізувати. І прийшов вже час реалізації цих положень Конституції на мій погляд.

І насправді ми, я не люблю дуже там пафосно, можливо, говорити, але думаю, що нинішній склад парламенту це унікальна ситуація, по-перше, що передвиборча програма нинішнього Президента, передвиборча програма нашої найбільшої фракції передбачає запровадження реального суду присяжних. І фактично потрібно реалізувати це, да? Тобто не займатися, як в

12-му році – ми просто підмінили це поняття. Да? Тобто потрібно справді. І аргументи, якщо всі, хто виступав із виступаючих, говорили "за" реалізацію цієї ідеї, вони якраз і наводили аргументи, чому це потрібно.

Очевидно, що в колі юристів дуже складно, можливо, обговорювати в тому числі і це питання, тому що ми завжди бачимо, свій погляд маємо на цей процес. Да? А насправді юристи мають поділитися з простими громадянами оцією функцією здійснення правосуддя. Да? І ми завжди, ну, мало знайдеться людей, які захочуть поділитися своїми повноваженнями, своєю сферою діяльності. Але очевидно ми, зважаючи на всю цю політичну ситуацію і на положення Конституції, ми повинні це зробити.

І, звичайно, є речі, говорили там і про те, що потрібно, що не врегульовано, що потрібно там дописати і в процедурі відбору присяжних, і в процедурі розгляду відповідних проваджень. Тобто очевидно, я не тільки свою позицію скажу, що ми готові до будь-яких змін, до будь-яких пропозицій, до будь-яких, скажімо, термінів щодо перехідних повноважень. Але очевидно має залишатися зміст – це справді має бути елементи класичного суду присяжних, це має бути позбавлення органів місцевого самоврядування цього повноваження щодо формування списку присяжних.

Тому що тут це, насправді, не те, що хтось зник або хтось уже це виконує – це питання насправді конституційне. Я, можливо, ще раз хочу на цьому звернути увагу. Не може орган місцевого самоврядування формувати склад органу державної влади, яким є судовий орган. Так само, як по Конституції орган державної влади не може формувати склад органу місцевого самоврядування. Тобто тут, якщо воно так є, то це не значить, що воно відповідає Конституції. Ми просто по традиції це маємо. Тобто ми повинні колись це припинити, тому що це вимоги Конституції. Тобто це розуміння Конституції.

Тобто, як і хто це має формувати, на підставі Реєстру виборців, не на підставі Реєстру виборців – це ми можемо в робочому порядку. Але ми маємо, на мій погляд, і основна наша ідея, тобто ми не покидаємо цю ідею.

Ми не просто підготували і надали парламенту цю законодавчу ініціативу. Ми також намагаємося з нашими міжнародними партнерами провести зустрічі. Ми знаємо, що готові насправді і органи громадянські і організації громадянського суспільства. І наші міжнародні партнери готові, якщо вони зрозуміють, що є рух, вони готові нам підставити плече, тому що це питання довіри. А без довіри до суду у нас жодні інвестиції і жодного там 40% росту в економіці, які обіцяв прем'єр і на які працює весь уряд, неможливо. А це складова цього підвищення довіри до, тобто це необхідна складова!

Тому звичайно ми, очевидно. Я не знаю, є у нас представники? Да, я бачу представників народних депутатів. Звичайно би закликали, що доопрацьовувати і в якому напрямку потрібно ці акти. І ми готові і відкриті почути всіх. Але звичайно доопрацювання в такому напрямку, щоб не нівелювати саму ідею! Оце дуже важливо.

Поки що дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Да. Будь ласка, ви можете, я маю, щоб в мікрофон. Да, будь ласка, представтесь.

ХОТИНСЬКА-НОР О.З. Доброго вечора усім!

Хотинська-Нор Оксана, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Ви знаєте, я не буду вже займати час, усі, звісно, від великої кількості інформації, але і не буду казати доцільність – не доцільність, перспективу запровадження, було сказано з цього досить багато.

Я хотіла б звернутися до вас з приводу системності у ваших законодавчих ініціативах. І якщо ідеться про законопроект під назвою "Про внесення змін щодо участі присяжних у правосудді", а мова іде лише про кримінальне провадження, то очевидно тут лише, перепошую, "вскольз"

сказали про цивільне судочинство. То я би просила вас визначитися з цим, яку роль і яку місію виконують присяжні, які згадані у нас в Цивільному процесуальному кодексі?

Тому що однозначно там якраз і відбулася, там очевидно відбувалася автоматична заміна "народних засідателів" і просто слово змінили на "присяжні". Тому, чи має місце там на сьогодні, чи актуальна ця норма, так? Чи можливо вона потребує взагалі вилучення з цивільного судочинства?

І якщо очевидно, ви уже ідете шляхом формування суду присяжних як певної інституції, то ось ці запропоновані вами зміни повинні якимось уніфіковано вирішуватися стосовно і цього виду судочинства також.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ми вже чули багато питань, які пов'язані з участю народу у здійсненні правосуддя по справах. Мабуть, пане Олександр, чи є позиція Кабінету Міністрів?

БАНЧУК О.А. Наш законопроект якраз стосувався цього питання, тільки щодо участі у кримінальному провадженні і відповідний законопроект.

А інші питання. Очевидно, що позиція була в тому, щоб не змішувати ці питання наразі. Якщо ми вирішуємо завантаженість і участь щодо кримінального провадження: в якому йому вигляді? То ми далі наступним уже кроком залежно від того, як ми бачимо в моделі кримінального провадження, тоді ми можемо в цивільному.

Тому що зараз статистика знову ж свідчить, що нинішніх два присяжних – засідателів – в рік плюс-мінус, мені здається, 5 тисяч проваджень або справ цивільних ними розглядається. Це також немала кількість, да? Тобто, на що витрачаюся кошти. І ми вже тут дискусію зараз. Добре.

ХОТИНСЬКА-НОР О.З. Пане Олександрє. Ні. Я не буду витрачати час на дискусію. Я звертаюсь до того, що ви повинні концептуально для себе вирішити: чому справи, які розглядаються у порядку цивільного судочинства за участь присяжних, це справи окремого провадження? Тобто це не є значною кількістю справ, зокрема це справи пов'язані з визнанням особи недієздатною і обмежено дієздатною.

Але тому, можливо, ви дійдете висновку, поспілкувавшись у тому числі із представниками наукової спільноти, про те, що наразі це не є актуально. Тому що в таких категоріях справ досить вагоме значення має висновок експерта. Так. Тому це питання вам на перспективу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Я думаю, що ми обов'язково...

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да. *(Сміх)*

Це вже ваше питання. Економія, економія та витрачання грошей – це питання відповідальності уряду.

Була ще піднята рука. Да, будь ласка. Якщо, можливо, пересядьте сюди, да, будь ласка.

_____. Я буквально кілька слів. Дякую за увагу.

Я представляю суд, суддя професійний, досвід роботи понад 30 років. Розглядала справу присяжних і дуже була би тішилась, якби в 2021 році взяла би справу в складі суду присяжних.

Хочу подякувати Олександрю за цю роботу. Ми працювали в робочій групі із проектом "Нове правосуддя" кілька років тому і, мабуть, не мріяли, що через там буквально два роки ми будемо вже працювати в такому складі.

Я хочу і думаю, що суддівська спільнота хоче суд присяжних в такому класичному, справжньому вигляді.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую.

Да, вже пані Наталя Петрова згадувала наш "круглий стіл", який ми проводили в Одесі. Ми проводили саме на базі суду першої інстанції, були запрошені судді всіх районних судів, саме судді першої інстанції, яким вирішувати такі питання.

І, ви знаєте, для багатьох колег суддів це цілком зрозуміле, якщо мова іде про резонансні справи, а справи, за які передбачена можливість довічного ув'язнення, це завжди резонансні справи. І тобто ви зрозумійте зараз, що суддя не буде брати на себе відповідальність все ж таки за те, щоб приймати рішення: винна особа чи не винувата. І мова іде не про те, що судді хочуть уникнути відповідальності, мова іде і про те, що суддя завжди також він людина, він також, або вона, може помилитися. Ну, якщо б у нас були всі справи з великою кількістю прямих доказів, то мабуть судова система працювала би дуже швидко. Але це так трапляється, що коли є труп людини, є вбивство і нема особи, яку ніхто нічого не бачив. І тільки за наявністю якоїсь сукупності інших доказів хтось має вирішити: це та сама особа, яка є підсудною або обвинуваченою, скоїла цей злочин чи ні?

І коли це рішення буде приймати все ж таки 7 людей з народу, то це допомога тому судді, який не приймає це на власну совість. Тому що ціна помилки в даному випадку дуже висока. І багато суддів першої інстанції сприймають цей підхід, тому що із найбільш резонансних справ для них це якась допомога, в тому числі щодо випадків, щодо уникнення судових помилок.

Є також, да, пропозиція щодо виступу? Будь ласка, назвіть себе.

ЧАЙКІНА О.В. Чайкіна Ольга, Держинський районний суд міста Кривого Рогу, теж професійний суддя і неодноразово слухала справи у складі суду присяжних з особливо тяжких злочинів, де передбачено довічне позбавлення волі.

Це дійсно дуже добре, що зараз ми з вами обговорюємо, і дякую вам за те, що запросили суддів на такий захід, тому що до цього часу ми не приймали участі у обговоренні такого роду законопроектів.

Дійсно, той законопроект він зараз, наскільки мені відомо з висновку, він повернутий на доопрацювання, тому що мають бути внесені певні зміни, і він має право на існування, тому що народ має право брати участь у здійсненні правосуддя. Але ми не повинні забувати про те, що у нас є діюче КПК, і те, що ми зараз, судді, стикнулися з тією проблемою, що у нас відбувається вивільнення присяжних у зв'язку з закінченням строку їх повноважень.

Особисто на нашій практиці у нас є кримінальні провадження, які тривають з присяжними понад чотири роки. Присяжні обираються на три роки. І із 35 присяжних у нас зараз є лише 9 присяжних – це за новим списком. В КПК відсутній механізм, яким чином здійснюється продовження розгляду справи, коли у присяжного закінчилися повноваження. І в КПК відсутні взагалі будь-які норми, яким чином. Якщо, наприклад, змінюється суддя, то нам зрозуміло, там є норма, яка говорить про те, що у разі вибуття судді або ми розпочинаємо спочатку, якщо є заперечення, або продовжуємо розглядати, суддя говорить там, ну новий член (так, колеги?) говорить про те, що ознайомився і ми продовжуємо слухання колегіальної справи.

Що робити з присяжними, якщо вони вибувають? Якщо вибуває там основний, ми замінюємо запасним. І у нас залишається не 5, а 4. Якщо ми обираємо нового присяжного з того, що нам запропоновано, що діяти? З якої стадії продовжувати: чи продовжувати судовий розгляд, чи знову його розпочинати спочатку?

І питання систематичних неявок присяжних це дійсно проблема так само, як і проблема затвердження цих списку присяжних. І якщо, наприклад, ми маємо право зараз скористуватися правом відводу і відвести, якщо присяжний не виконує свої обов'язки, але на етапі підготовчого судового засідання, коли ми відбираємо присяжних, ми це не можемо зробити і передбачити.

І, на жаль, ну, от справи щодо безперервності слухання чотири роки, лише рік формувалася склад присяжних, тому що або не з'явився, або. От наприклад, у нас справ 115-а, частина друга стаття 187-а, 3 обвинувачених, 6 захисників і 4 потерпілих. Ми не могли їх просто навіть зібрати в залі судового засідання, тому що за КПК кожен має право заявити присяжному відвід. Це щодо безперервності і взагалі слухання справ у складі суду присяжних. Така проблема є і це в судах, де слухаються справи з присяжними.

Тому, можливо, доречно для доопрацювання законопроекту дещо упорядкувати ті норми, бо поки зафункціонує і прийде цей закон, який, ми не проти його прийняття, ми розуміємо, що добре, коли присяжні... питання факту, але ми маємо приймати участь у тому, щоб роз'яснювати їм, як правильно сказав Станіслав Іванович, питання допустимості, належності доказів – це є безумовно. Так. І, в принципі, це основне.

Можливо для напрацювання законопроекту, внесення відповідних змін до діючого КПК, поки він зафункціонує, все ж таки дослідити статистику розгляду і тривалості судового розгляду для визначення кількості присяжних, яке буде врешті-решт потім приймати участь.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Це дуже важливо почути позицію суддів саме першої інстанції, які вже працюють, вже мали кілька справ і розглядають їх в складі суду тієї моделі, яка є зараз, так назвемо її. Але це також є, ви знаєте, підтвердженням того,

що модель, яка зараз є, вона не працює. Це таке, знаєте, змішення понять і воно не працює, і мабуть не буде працювати.

Тому якщо, я думаю, що ніхто навіть, пропонуючи існуючу модель, не мав такого на увазі, що розгляд справ в сучасному або в існуючому суді присяжних, так званому, він буде тривати більш ніж 3 роки.

Ви знаєте, питання безперервності – це не тільки питання відповідної норми в Кримінальному процесуальному кодексі. Це питання також відповідальності всіх учасників процесу, і про це вже згадувалось: і про адвокатів, і про обвинувачених, і про свідків, і про потерпілих. Тобто всі ці питання ми повинні вирішувати в комплексі. Тому що, якщо ми не забезпечимо безперервність судового процесу, то навіть справжній суд присяжних не виправдає тих сподівань, які ми всі на нього покладаємо, або ті, хто підтримують цю ідею, всі покладають.

Це я зібрав для того, щоб показати.

У нас залишилось 5 хвилин. Якщо є якийсь короткий виступ? Немає.

Це тільки зібрав, це тільки те, що прийшло з Одеси після одного "круглого столу". І я розумію, що за наслідками сьогоднішнього обговорення і після цього будуть надходити пропозиції. Ми будемо дуже раді за ці пропозиції, тому що я думаю, що у нас є спільна мета.

По-перше, забезпечити все ж таки виконання, реалізацію, краще сказати, реалізацію права людей на суд присяжних як обвинувачених, так і присяжних, як адвокатів, прокурорів, так і всіх, всього суспільства.

По-друге, у нас, і про це говорить мій колега Денис Монастирський, є бажання, і про це говорив заступник Міністра юстиції, і колеги народні депутати, є бажання все ж таки відпрацювати реально працюючу модель, яка буде відповідати саме заклику суспільства на справедливий суд.

Я хотів би на останок зазначити, що для того, щоби ми спільно паралельно працювали в комітетах, і для того, щоби ми підготували рекомендації за результатами сьогоднішніх спільних комітетських слухань, є

пропозиція така: до 19 лютого надіслати на адресу комітетів ваші рекомендації для їх використання у нашій спільній роботі.

Ще раз хочу подякувати всім за активну участь, за вашу позицію. Я не знаю, хто змінить свою позицію за результатами сьогоднішніх слухань. Але ми всі сподіваємось на те, що в діалозі, в спільній розмові, в спільному діалозі може все ж таки викристалізуватися правильне рішення.

Я також сподіваюсь на підтримку нашого експертного середовища.

Я хочу подякувати всім колегам народним депутатам, я знаю, у всіх дуже щільний графік, нашим колегам суддям всіх інстанцій за вашу участь, колегам адвокатам, нашим експертам з проекту "Нове правосуддя", Консультативної місії Європейського Союзу. У нас є експерти з проекту підтримки судової реформи – це канадійський проект. Є також інші експерти, які будуть долучатися до реалізації цієї, я би сказав, революційної реформи, яка стосується безпосередньої участі громадян у здійсненні правосуддя.

Дякую вам всім! На все добре! І до нових зустрічей. *(Оплески)*